

KUSTBON

NR 2
JUNI
1994
ÅRGÅNG
51

FÖRBINDESELÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Minnesåret

"Motorskonaren "Juhan" anländer den 21 juni 1944 till Stockholm med 283 estlandssvenskar (jämte andra) ombord. Estlandssvenskarna kom från Nuckö, Rickul, Ormsö, Reval, Rågöarna, Nargö, Vippal, Korkis, Hapsal och övriga Estland."

"Juhan" i Nya hamnen i Hapsal.

FÖRBINDELSLÄNK FÖR ESTLANDS SVENSKAR

Utgiven av kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

Ansvarig utgivare: Sven Salin

Redaktör: Agneta Klitter

Redaktionsråd: Thomas Lorentz och Bertil Westerman

Kustbons redaktion och SOV:s expedition:

Vikingagatan 25, 1/2 tr ned, 113 42 Stockholm

Öppettider: måndag – torsdag 9.00–14.00 (stängt i juli)

Tel: 08-32 48 78 Fax: 08-33 05 42

1994 utkommer Kustbon med 4 nummer.

Prenumerationspris: 235 kr helår

Kustbons och SOV:s postgiro 35 13 11-6

Annonspriser:

1/1-sida (170 × 260 mm) 1.500:–, 1/2-sida (170 × 128 mm) 800:–,

2 sp × 128 (112 × 128 mm) 580:–, 1 sp × 128 (54 × 128 mm) 350:–,

2 sp × 84 (112 × 84 mm) 500:–, 1 sp × 84 (54 × 84 mm) 300:–,

dödsannonser 250:–, bilaga 1.000:–/st.

Produktion: Nordreklam/Masterprint

Estlandssvensk identitet

Sven Salin

”Frihet är det bästa ting
som sökas kan all världen kring
för den henne rätt kan bära”

Vid det första seminariet under det estlandssvenska minnesåret medverkade bl. a. Torkel Jansson från Uppsala universitet. Han redogjorde bl. a. för hur en estlandssvensk identitetskänsla växte fram i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet. En kulturell och språklig estlandssvensk identitet är alltså en relativt sen företeelse. Den kan kopplas samman med romantiska och nationalistiska strävanden i Europa under 1800-talet.

Det som från början var utmärkande för den estlandssvenska befolkningen i Estland och som skilde den från det omgivande samhället var att estlandssvenskarna betraktade sig som fria män och kvinnor. Kanske var det just friheten som lockat många av dem att bosätta sig i Estland? Estlandssvenskarna var fria bönder och fiskare även om de så småningom kom att lyda under tyska eller svenska godsägare och tvingades göra dagsverken. Genom hela historien går estlandssvenskarnas kamp för att värna sin frihet. Gång på gång försökte godsägarna inskränka denna frihet och delegationer både till den svenske kungen och den ryske tsaren för att få hjälp och stöd att upprätthålla sin gamla frihet. Mest kända är nog de fem klagomännen från Ormsö, som i slutet av 1800-talet kom till Stockholm för att hos den svenske kungen klaga sin nöd. Fram till senare hälften av 1800-talet var det framförallt estlandssvenskarnas behov att värna om sin ställning som fria och självägande bönder, som utgjorde den estlandssvenska identiteten.

När förryskningen satte in i Estland mot slutet av 1800-talet blev även estlandssvenskarna mer medvetna om sin kulturella och språkliga identitet. Det kom missionärer och lärare från Sverige. De kulturella och språkliga banden mellan Sverige och estlandssvenskarna stärktes och stora ansträngningar gjordes att värna även om den språkliga och kulturella friheten och för att skapa en ny sammanhållning och en ny estlandssvensk identitet. Så småningom (1909) kunde kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner bildas. Det uppstod en febril verksamhet – särskilt efter det att Estland blivit fritt och självständigt. Med stöd från Sverige och Finland inrättades folkskolor och lärarseminarier. Tidskriften Kustbon skapades som en förbindelselänk mellan Estlands svenskar. Birkas folkhögskola blev fr.o.m. 1920 en kulturhård för estlandssvenskarna och ett svenskt gymnasium inrättades i Hapsal. Det är alltså först i början av 1900-talet som begreppet estlandssvensk börjar användas och får en kulturell och språklig innebörd. Genom kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner, Kustbon och de olika skolorna skapades en estlandssvensk identitet och sammanhållning. Vi var inte bara Ormsöbor, Nucköbor, Runöbor etc utan vi var också estlandssvenskar. Under ett par decennier hade vi möjlighet att utveckla den estlandssvenska kulturen.

INNEHÅLL

- 2 Ledare av Sven Salin
- 3 För 50 år sedan av Hugo Mickelin
- 4 Noteringar rörande SOV:s 85-åriga existens av Elmar Nyman
- 7 En stuga på Skansen av Stig Appelgren
- 10 Estlandssvenskarnas dag på Skansen
- 12 Elmar Nyman 75 år
- 14 Till minnet av Agneta Lindström av Viktor Aman
- 15 SOV:s årsmöte 16 april av Monica Ahlström
- 16 Harry Blombergs möte med Estland av Harri Blomberg
- 19 Svenskbyridan Redaktör Jörgen Hedman
- 20 Surläppan och Kelkonäsan av Erik Schmidt
- 21 Kämpas-rännas e Kälskon av Elmar Nyman
- 23 Sommarparadiset i Roosta, Rickul av Ivar Boman
- 29 Familjenytt
- 30 Bemärkelsedagar

PÜSTITAGEM "VABADUSE VÄRAV"! LÅT OSS RESA "FRIHETENS PORT"!

VABADUSE VÄRAV

EESTLASTE JA EESTIROOTSLASTE

TÄNU

ROOTSI RAHVALE

ANNO 1994

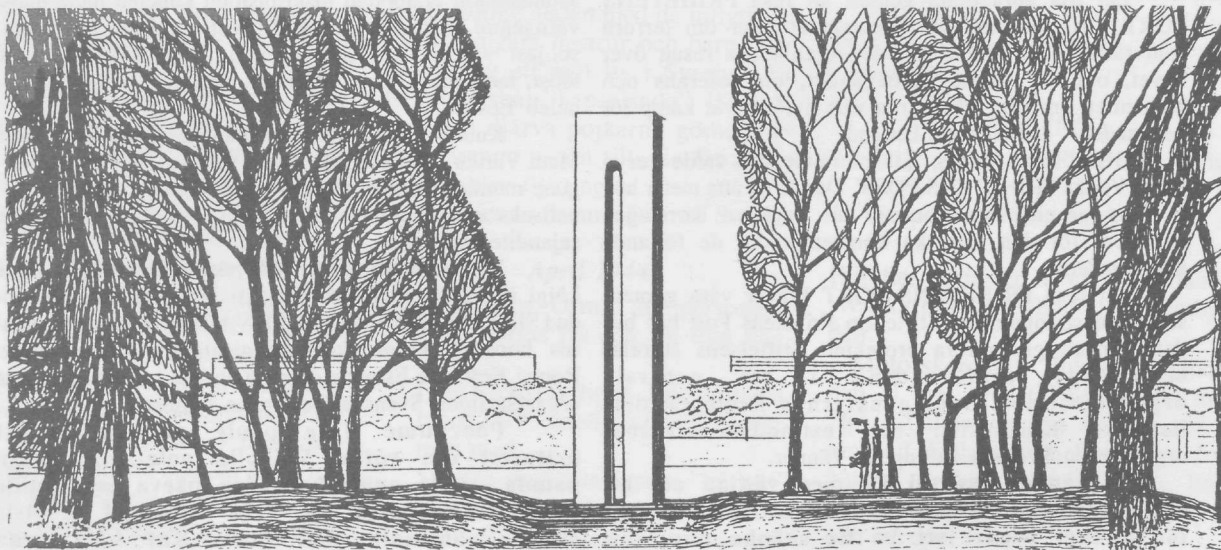
DENNA

FRIHETENS PORT

RESTES ÅR 1994 AV ESTER
OCH ESTLANDSSVENSKAR

SOM TACK TILL

SVERIGES FOLK

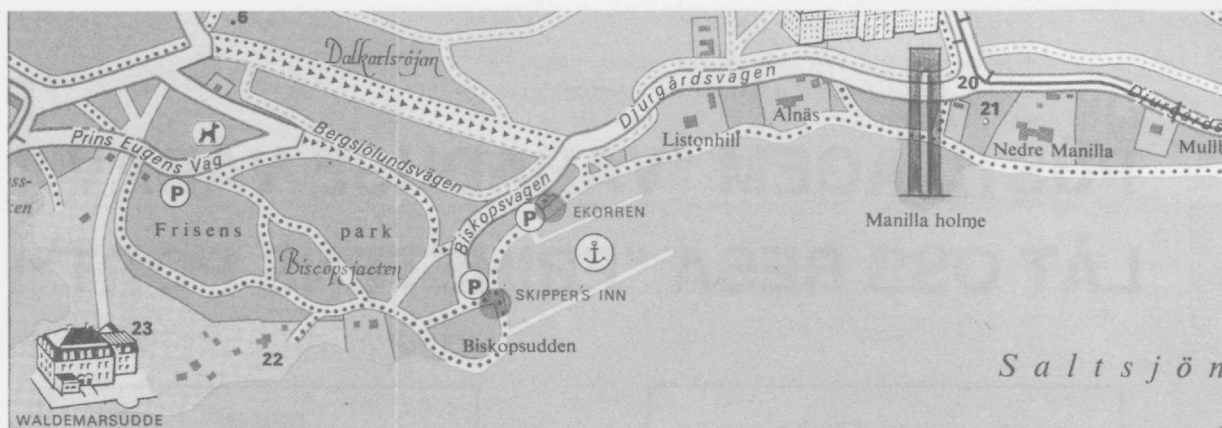
Matti Varik 1994

Tulime väikestes paatides üle mere pakku terrori ja diktatuuri eest. Meid jõudis kohale kolmkümmend tuhat meest, naist ja last — töölisi, kalureid, talupoegi, haritlasi.... Meid koheldi hästi, me saime tööd, rajasime kindlustundes kodud ja perekonnad. Me ei unustanud kunagi maad, kust olime sunnitud lahkuma ja me töötasime ta vabaduse heaks. Olgu Vabaduse Värav tunnistajaks rootslaste inimlikkusele ja sallivusele nende suhtes, kes otsisid varjupaika kurjal ajal, ja meenutagu ta üht rahvakildu, kes siin leidis endale uue kodu.

Eestlased ja eestirootslased Rootsis
1944—1994

Vi kom över havet i små farkoster undan terror och diktatur. Vi var trettio tusen som nådde fram— män, kvinnor och barn. Vi var arbetare, fiskare, bönder, lärda kvinnor och män. Vi mottogs väl, vi fick arbete och kunde bilda hem och familj i trygghet. Vi glömde aldrig landet som vi tvingades att lämna och vi arbetade för dess frihet. Må denna Frihetens Port bära vittnesbörd om Sveriges humanitet och tolerans gentemot människor som sökte en fristad i en ond tid och om folkgrupper som fann ett nytt hem här.

Ester och estlandssvenskar i Sverige
1944—1994

Külastage seda ilusat kohta Södra Djurgårdenil, nimega Manilla Holme, kuhu püstitame VABADUSE VÄRAVA. Sõitke bussiga nr. 69 kuni Manilla peatuseni.

Besök den vackra platsen på Södra Djurgården, Manilla Holme, där vi skall resa FRIHETENS PORT. Åk med buss 69 till Manilla.

För 50 år sedan kom vi till Sverige undan terror och diktatur. Nu är vårt gamla hemland fritt igen. En epok i våra liv har tagit slut. Av oss som kom till Sverige då, finns det kvar mindre än hälften. Om 25 år finns det bara enstaka kvar och om ytterligare 50 år är det endast några namn med främmande klang som påminner om oss. Låt oss därför föreviga den för oss så väsentliga tiden i vårt liv!

Låt oss göra detta genom att resa FRIHETENS PORT. Inskriptionen på monumentet talar om terrorn som rådde i vårt land, om den dramatiska resan över havet, om det varma mottagandet, om tolerans och humanitet, om vårt arbete, om vårt liv, om vår kamp för hemlandet— den talar om Estland.

Bland sex förslag till monumentet valde juryn Matti Variks FRIHETENS PORT. Den är en åtta meter hög port av granit, som kommer att vara en storslagen exponent för den estniska konsten under de följande århundradena.

Att resa FRIHETENS PORT kräver våra gemensamma ansträngningar. Stiftelsen Frihetens Port har bildats för att genomföra projektet. Stiftelsens styrelse består av ordförandena i tre centralorganisationer: Sverigeesternas Representation, Estniska Kommittén och estlandssvenskarnas organisation Svenska Odlingens Vänner.

Vi vänder oss till Er med vädjan om att delta i denna insamling. Kanske är det inte för mycket begärt att be Er skänka minst ett halvt öre för varje dag som Ni, Era barn och Era föräldrar har bott i Sverige. Om alla gör det, kan vi resa FRIHETENS PORT!

Om Ni har ett företag och detta skänker 2000 SEK eller mer, publicerar vi Er annons i Estniska Dagbladet omedelbart före öppnandet av FRIHETENS PORT. Meddela gåvans storlek och vi skickar räkningen.

För att möjliggöra månadsvisa betalningar eller utökning av tidigare lämnade bidrag, bifogar vi sex postgiroinbetalningskort. Lämna ett bidrag varje månad och läs i tidningar hur det går med insamlingen.

Skriv på postgiroblanketten alla Era anhörigas namn, vilka Ni önskar få upptagna i den förteckningen som placeras monumentets hörnsten.

Alla bidrag, som har lämnats eller lämnas på det tidigare för insamlingen använda postgirokonto, kommer automatiskt att överföras på pg-kontot som har öppnats för Stiftelsen Frihetens Port.

50 aastat on möödunud sellest kui jõudsime põgenikena Rootsi. Üks ajajärk on lõppenud— me pole enam põgenikud. Meist, Rootsi saabunuist on järel vähem kui pooled. 25 aasta pärast on meist järel vaid üksikud ja kui veel möödub 50 aastat meenutavad meid võibolla ainult mõned võõrapäraselt kõlavad nimed. Seepärast jäädvustagem seda nii olulist aega meie elus!

Teeme seda püstitades VABADUSE VÄRAVA. Monumentil äratoodud inskriptsioon kõneleb meie maad valitsenud terrorist, dramaatilisest tulekust üle mere, soojast vastuvõtust, sallivusest ja inimlikkusest, meie tööst, meie elust, meie võitlusest kodumaa eest— ta kõneleb Eestist.

Kuuest Eesti kujurite ettepanekust valis zürri välja Matti Variku VABADUSE VÄRAVA. See on 8 meetri kõrgune monumentaalne graniidist värav, mis jääb suurejooneliseks eesti kujutava kunsti eksponaadiks järgnevat sajandite jooksul.

VABADUSE VÄRAVA püstitamine nõuab meie kõigi ühist jõupingutust. Projekti läbiviimiseks on loodud SIHTASUTUS VABADUSE VÄRAV. Sihtasutuse juhatuse koosneb kolme keskorganisatsiooni esimeestest: Rootsi Eestlaste Esindus, Eesti Komitee ja eestirootslaste organisatsioon Svenska Odlingens Vänner.

Pöördume Teie poole palvega sellest üritusest osa võtta. Võibolla pole liiga palju paluda, et te annetaksite iga päeva eest, mille Teie, Teie lapsed ja Teie vanemad Rootsis elasid, vähemalt pool ööri. Kui kõik seda teevad, saame püstitada VABADUSE VÄRAVA!

Kui Teil on ettevõtte ja see annetat 2000 EEK või enam, avaldame Teie ettevõtte kuulutuse Eesti Päevalehes vahetult enne VABADUSE VÄRAVA avamist. Palun teatage oma annetuse suurus ja me saadame Teile arve.

Et Teile võimaldada toetuse maksmist kuude kaupa või oma annetuse suurendamist, lisame 6 pg-kaarti. Annetage iga kuu ja jälgige ajakirjandusest kuidas me korjandus areneb.

Palun kirjutage talongile oma kõikide omaste nimed, keda soovite jäädvustada samba nurgakivisse paigaldatavasse nimekirja.

Kõik annetused, mis on tehtud või tehakse varem korjanduseks kasutatud postgirokonto, kantakse automaatselt Sihtasutus Vabaduse Värava pg arvele.

Stiftelsen FRIHETENS PORT

Sihtasutus VABADUSE VÄRAV

Adress
Box 306
S-101 26 STOCKHOLM

Telefon
08-21 66 49
08-723 05 21

Telefax
08-723 19 04

Postgiro
835 12 54-1

Redan mot slutet av Estlands självständighetsperiod inskränktes emellertid friheten. Den tog definitivt slut i och med den ryska ockupationen av Estland 1939. Estlandssvenskarna insåg snart att de nu måste söka sin frihet på annat håll. Förhandlingar upptogs med Sverige om en allmän överflyttning av estlandssvenskarna till Sverige men det skulle dröja ända till 1944 innan en sådan överflyttning blev möjlig. Många estlandssvenskar sökte därför sin frihet på egen hand genom flykt i småbåtar till Finland eller Sverige. Dessa händelser har skildrats av många, bl.a. i denna tidskrift och kommer ytterligare att behandlas i den minneskrift, som vi planerar att ge ut under hösten 1994. Låt mig bara konstatera att estlandssvenskarnas längtan efter frihet var så stark att många utsatte sig för uppenbar livsfara för att nå denna frihet, och bevara sitt svenska kulturarv.

Det är därför följdriktigt att det minnesmärke som estlandssvenskarna i år reser tillsammans med esterna på Djurgården i Stockholm, som tack till Sveriges folk kallas just "Frihetens port". Minnesmärket skall ha följande inskription: "Vi kom över havet i små farkoster undan terror och diktatur. Vi var 30.000 som nådde fram – män, kvinnor och barn. Vi var arbetare, fiskare, bönder, lärda kvinnor och män. Vi mottogs väl, vi fick arbete och kunde bilda hem och familj i trygghet. Vi glömde aldrig landet som vi tvingades att lämna och vi arbetade för dess frihet. Må denna frihetens port bära vittnesbörd om Sveriges humanitet och tolerans gentemot människor som sökte en fristad i en ond tid och om folkgrupper som fann ett nytt hem här".

Vi estlandssvenskar har i stor utsträckning integrerats i det svenska samhället. Men vi har ändå lyckats bevara mycket av vårt kulturarv och vår identitet som estlandssvenskar. Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner lever fortfarande och tidskriften Kustbon utgör alltjämt en förbindelselänk för estlandssvenskar. Hembygdsföreningarna har fått nytt liv och Svenska Odlingens Nya Generation ser som sin uppgift att föra kulturarvet vidare.

Det är min förhoppning att firandet av minnesåret 1994 skall bidra till att stärka den estlandssvenska sammanhållningen och identiteten. Låt oss genom att delta i firandet av Minnesåret på båda sidor av Östersjön känna en gemenskap över generationsgränserna och med dem som finns kvar i Estland. Låt oss påminna vår omgivning om estlandssvenskarnas existens. Vi vann vår frihet och vi har ett stort ansvar att föra det estlandssvenska kulturarvet vidare till kommande generationer.

DET STORA UPPBROTTET

50 ÅR I NYTT LAND

Hugo Mickelin

Som följetong från mina tidigare beskrivningar har vi nu kommit till andra kvartalet 1994 och börjar med april. Här får vi lägga till flyktinghistorien att man från Sverige hade Ormsö/Nuckö djärvhet i några tappra män som i småbåtar åkte över och lyckades hämta över åtskilliga under april och maj.

Ett olyckligt missöde inträffade på Ormsöstranden. Ett par kvarvarande äldre bymän häktades av tyska gränsvakten och inburades. Under tiden hade Sovjet åter ockuperat Estland och Ormsö. Männerna blev kvar och fick nya familjeförhållanden med de inflyttade. Deras tidigare hustrur och barn hade skapat sig ett nytt liv i Sverige. En hämtningsbåt "kapsejsade". De duktiga och djärva pojkar gömdes av kvarvarande på ön tills de för andra gången blev flyktingar.

Nu följer en resumé över till Sverige anlända:

April 1944

- 2 Från Sviby, Ormsö åtta personer
- 5 Från Korkis två och sju från Rågöarna
- 7 Från Rickul fyrtioen. Där var nuvarande SOV-kassören Bertil Westerman med
Samma dag ytterligare "båtlast" från Rickul med femton ombord
- 9 Från Rickul med trettiotvå med bland andra kända Alfred Heldring, senare förläggningsschef på Sabbatsberg och SOV styrelsemedlem
- 10 Aderton från Rickul
- 14 Fyra från Neve
- 19 Elva från Ormsö
Tjugofyra från Ormsö
Tio från Rickul
Fyra från Vippal
- 23 Tjugonio från Ormsö
Sex från Ormsö
Sju från Nuckö
Två från Korkis/Vippal
- 28 Åtta från Nargö
Fyra från Hapsal, Rickul, Vippal

Maj 1944

- 3 Tjugofem från Ormsö, tjugootta från Ormsö
- 5 I fem båtlast från Ormsö: fyrtiotre, trettiosex, sexton och tjugosex personer nerpackade
Sex från Nuckö

För 50 år sedan

- 8 Tretton från Nuckö
- 17 Tjugosex från Rickul
- 19 Tolv från Ormsö
I två båtlaster sjutton, resp. fem personer från Nuckö
- 21 Fem personer från Ormsö och tjuugo från Rickul
- 26 Tjugoen från Rickul och sexton från Ormsö

Juni 1944

- 4 Sju personer från Runö och nio från Ormsö
- 18 Tio personer från Nuckö

Härefter börjar en ny epok i estlandssvenskarnas "avsegling" från hembygden.

Motorskonaren "Juhan" anländer den 21 juni 1944 till Stockholm med 283 estlandssvenskar (jämte andra) ombord. Estlandssvenskarna kom från Nuckö, Rickul, Ormsö, Reval, Rågöarna, Nargö, Vippal, Korkis, Hapsal och övriga Estland.

Med denna organiserade transport träder Dr/löjtnant Ludwig Lienhard in i den estlandssvenska historiebrevningen. Personligen mötte jag honom den 9 sept. 1941 på Hapsals gamla brygga när stormningen av Ormsö hade påbörjats och då påstod han att jag var den förste estlandssvensken han träffat på estnisk mark efter återkomsten från fronten.

Genom Lienhards administration följde ytterligare åtta "Juhan"-transporter under juli – september 1944 och den sista av Lienhard organiserade med motorskonaren "Triina", framme i Stockholm den 22 september 1944. Tidigare hade "Juhan" anlänt den 11 september 1944 och besättningen med kaptenen Männapso vägrade att återvända med båten.

Ludwig Lienhard var född den 9 oktober 1910 i Flensburg och avled där den 22 augusti 1980, dit han hade återvänt efter 25 års vistelse i Argentina.

Österby musikförening, grundad 1896. Mannen i mitten med taktpinnen är Hans Pöhl. Vid "spälföreningens" övningar gavs också ett osökt tillfälle att diskutera frågor rörande svenskhetens framtid i Estland. Fotot från 1902.

Noteringar rörande SOV:s 85-åriga existens

"En söndag i augusti 1896 samlades i Österby folkskola några unga män. Av dessa voro 5 från Österby, 2 från Paschlep, 1 från Enby och en från Gutanäs.

*Man enades i frågan att grunda en musikförening, som enligt den ryska lagen ansågs vara den enda möjlighet till sammanslutning. Syftemålet var dock att utom musik och sång **arbeta för en nationell och kulturell väckelse i svenskbygden i Estland, men det kunde man endast säga till någon enskild trogen vän**".*

Av Elmar Nyman

Så skriver signaturen "Nucköbo" i "Kalender eller Almanack" för året 1928. Av artikeln framgår att entusiasmen för uppgiften var stor bland de män som i fortsättningen varje fredag träffades hos den mycket unge läraren Hans Pöhl i Österby.

Men vägen blev lång till målet – en allmän kulturförening för svenskarna i Estland. Det visade sig att ett antal delmål först måste avverkas: 1902 inrättas sockenbibliotek på Nuckö, 1903 tillåts bildandet av Nuckö nykterhetsförening och samma år finner "Kalender eller Almanack För svenskarna i Estland" sin väg till de svenska hemmen.

1905 års revolution öppnar nya möjligheter till svensk nationell självverk-

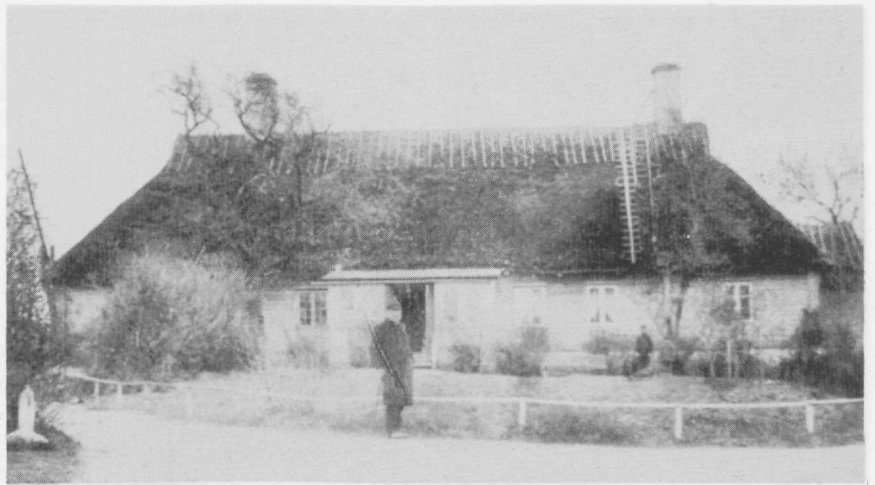
samhet. Drömmen om att kunna bilda en förening med uppgift att starta en högre skola för Estlands svenskar konkretiseras redan vintern 1907. Nu samlas för första gången i estlandssvenskarnas historia representanter från så gott som alla svenskbygder till en konferens i Nuckö prästgård.

Efter skarpa meningsutbyten kunde konferensen till sist ena sig om ett förslag till stadgar för den nya föreningen. Finslipningen anförtroddes ett särskilt redaktionsutskott. Men den ryska byråkratins kvarnar malde långsamt och först i slutet av 1908 — sedan åtskilliga paragrafer måst ändras — registrerades föreningen Svenska Odlingens Vänner i Estland av guvernören i Reval.

Den 6 februari 1909 (enligt gamla stilen) kunde äntligen SOV:s konstituerande möte hållas i Bysholms herrgård på Nuckö. Samhörigheten de olika orterna emellan markerades genom att styrelsen gavs en allsidig sammansättning.

Under de 4-5 följande åren tilläts SOV utträta en hel del såväl inom skolområdet som inom lantushållningen. Men fr.o.m. 1913 inträdde ett slags "förpuppning" av SOV:s verksamhet — dels på grund av de ryska myndigheternas vrånga inställning till ideella föreningar och dels genom utbrott av krig och revolutioner.

Först i slutet av år 1919 kunde SOV återuppta sin verksamhet i något större omfattning. Den 2 januari 1920 samlades medlemmarna på nytt i Nuckö

prästgård för att planera för framtiden och fira föreningens tioåriga tillvaro.

Mötet på Nuckö resulterade i två viktiga beslut som blev avgörande för det fortsatta bildningsarbetet: SOV skulle hösten 1920 starta en folkhög- och lantmannaskola på Nuckö och dessutom omedelbart ansluta sig med alla sina medlemmar till Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet (vars centrum var Göteborg).

Det är svårt för en nutida SOV-medlem att fatta hur djärva dessa beslut egentligen var. En estlandssvensk förening skulle nu för första gången få direkt kontakt med en utländsk förening och bli en integrerande del av denna. Tanken på en estlandssvensk folkhögskola var gammal även om få trott på att den skulle realiseras. Men varifrån skulle den medellösa föreningen ta pengar till detta projekt?

Nuckö prästgård, platsen för den viktiga konferensen 1907, då riktlinjerna för den planerade kulturföreningens verksamhet drogs upp.

"Svea och Aiboland", tablå komponerad av Rosa Pettersson. Uppförd under stort jubel vid SOV:s 15-årsjubileum i Reval 1924. De sju estlandssvenska flickorna symboliserar: moder Svea (Ingrid Hausberg) främre raden från vänster; Aiboland (Sigrid Heldring) längst till höger; Odensholm resp. Nargö flickorna i mitten (lägg märke till fyrtornen!); Ormsö, Rågöarna och Runö bakre raden. Intressant bakgrund bildar SOV:s flagga i de svenska och estniska nationalfärgerna.

SOV i Estland var också med och stiftade några ungdomsföreningar. Här Enighets (Revals ungdomsförening) folkdanslag 1932.

1924 kallade SOV ånyo till jubileumsmöte. Föreningen ville på ett värdigt sätt fira sin 15-åriga existens. Denna gång samlades man i Missionshuset på Kentmansgatan i Reval. Mötet präglades av optimism och nationell samhörighet. Deltagarna samlades "med en känsla av segerglädje och tacksamhet, men också fulla av förhoppningar om framtiden".

I sitt hälsningsanförande betonade ordföranden Hans Pöhl att anslutningen till Riksföreningen redan varit "till stor nytta och välsignelse" såväl för SOV som för hela svenskbygden. Han förklarade också att SOV hade långt framskridna planer på skolans område. Ett gymnasium skulle öppnas för landets svenskar. Och för att de estlandssvenska folkskolorna skulle få välutbildade lärare hade föreningen sett till att ett antal estlandssvenska ungdomar utbildades vid finlandssvenska och rikssvenska seminarier.

Stor genklang väckte tablån "Svea och Aiboland". Dess bakgrund utgjordes av SOV:s egen flagga med de svenska och estniska nationalfärgerna. Ur tablån kan utläsas att Aiboland står under beskydd av det andliga moderlandet Sverige.

Lagom till 15-årsjubileet hade skriftställare Jakob Blees' bok "Estlands-

svenskarnas historia" kommit ut. Riksföreningens hälsningstelegram slutade: "Länge leve S.O.V. som svenskhetens fasta grundval". Den 17 februari 1924 var en glädjens dag för dem som arbetade för svenskhetens bevarande i Estland.

När SOV 1929 firade sin tjugonde årsdag samlades deltagarna i Birkas folkhögskola. Föreningens styrelse kunde nu meddela att gymnasiefrågan var löst tack vare en donation från generalkonsul Folke Bökman. Detaljplanering kunde omedelbart påbörjas. SOV skulle – på samma sätt som för folkhögskolan – stå som huvudman för gymnasiet. (Som vi vet öppnades Svenska gymnasiet i Hapsal 1931.)

Styrelsen kunde också meddela att SOV medverkat till att en minnessten rests över ormsöbor som omkommit i Estlands frihetskrig 1918-20. Avtäckningen av minnesmärket hade haft "en varm fosterländsk prägel och efterlämnat de bästa minnen".

Årsmötet i mars 1939 hölls också på Birkas folkhögskola. Endast i förbigående erinrade ordföranden om att SOV just fyllt 30 år. Det politiska och kulturella klimatet inspirerade knappast till någon jubileumssyra. Bland annat kastade den s.k. namnförändringskampanjen en mörk skugga över årsmötet. Regeringen tog sig före att "tvångsförbättra" alla Orts- och Gårdsnamn som icke klingade estniskt. Inget undantag gjordes för de historiskt bekanta svenska namnen.

Den aviserade ändringen av Birkas ledningsorganisation gav också anledning till oro. SOV tvingades överläta sitt huvudmannaskap för folkhög- och lantbruksskolan till en stiftelse där representanter för olika statliga och kommunala organisationer var i majoritet.

Årsmötesdeltagarna var också bekymrade över den ökande utvandringen av estlandssvenska ungdomar. Hela folkgruppens fortbestånd som svenskar hotades. 30-årsåret präglades av djupt allvar.

Det följande årtiondet blev dramatiskt också för SOV som organisation. I juli 1940 upplöste de kommunistiska härskarna svenskarnas kulturorganisation och förbjöd utgivandet av Kustbon. Men likt fågel Fenix återuppstod SOV. Det skedde den 29 mars 1945 i Gamla stan i Stockholm. (Kustbon hade startat redan i juli 1944.)

När SOV i augusti 1949 samlade medlemmar och vänner till 40-årsjubileum på Tollare Godtemplargård kunde ordföranden konstatera att ca 85 procent av landsmännen räddats över till det gamla moderlandet och att de flesta av dem redan hunnit bli svenska medborgare.

Högtidstalet hölls av riksantikvarien Sigurd Curman:

"Vi ha nu kommit fram till det skede i historien, som måste betecknas som Svensklands upplösning och definitiva undergång, det senaste världskrigets Ragnaröksskede, då tillvaron för både estlandssvenskar och ester blev alltmer outhärdlig. Det fick dock för estlandssvenskarnas flertal en lösning, som icke stod de andra förföljda och plågade folken till buds, nämligen en återflyttning till det gamla hemlandet, från vilket deras fäder en gång för århundraden sedan utflyttat, och dit de alla voro välkomna hem".

Sigurd Curman betonade att estlandssvenskarna utgjorde "ett i allo välkommet tillskott till den gamla svenska folkfamiljen. Att så är förhållandet kan utan tvivel till en icke ringa del skrivas på kreditkontot för S.O.V.:s långa upplysnings- och folkuppfostringsverksamhet".

SOV:s historia i Sverige har skildrats i olika sammanhang, senast i ett specialnummer av Kustbon 1989. Vad beträffar vår förenings målsättning gäller alltså det som 1949 sades av dåvarande ordföranden Anton Vesterberg: "Fastän vi nu återbördats till moderlandet har föreningen dock inte förlorat sin uppgift. Vi behöver en enande länk, som verkar för estlandssvensk samhörighet och som kan föra traditionen vidare till kommande släktled, byggande en vård över våra förfäders sega kamp".

Dags att bli medlem i SOV.

Endast 100:-

Posta ett inbetalningskort med namn, adress, födelseort och födelsedatum så kommer även du med i våra födelsedagslistor. 100 kronor till SOV:s pg 35 13 11-6 ger dig medlemsskap 1994 i

KULTURFÖRENINGEN SVENSKA ODLINGENS VÄNNER.

Du får glädje, trivsel och lite kultur för pengarna. Välkommen!

STYRELSEN

En stuga på Skansen

Artur Hazelius och estlandssvenskarna av Stig Appelgren

När estlandssvenskarna nu till sommarfesten 1994 stegar upp mot Skansen, kunde de där ha haft en egen stuga från hembygden, om allt hade gått som Jakob Blee, estlandssvensken, som studerade teologi och humaniora i Uppsala, hade planerat.

Jakob Blee bodde på Vätö prästgård i Roslagen och genom kyrkoherde Hellenius där frågade Artur Hazelius, Nordiska museets och Skansens grundare, om Blee kunde förmedla föremål och annat från det svenska Estland. Det kunde Blee. Men samarbetet var ett ömsesidigt givande och tagande. Hazelius skänkte böcker till svenskbygden i Estland.

I det första brevet från Blee till Hazelius (odat. c. 1894) tackar Jakob Blee Artur Hazelius för böcker som kommer att skickas till "svenskarne i Nuckö och Rickholz" och talar där om deras känsla för Sverige:

"Deras medkänsla för sina stamförvanter i Sverige är starkare, än man skulle kunna tro. Århundraden, ja årtusenden ha ej förmått att utsläcka des-

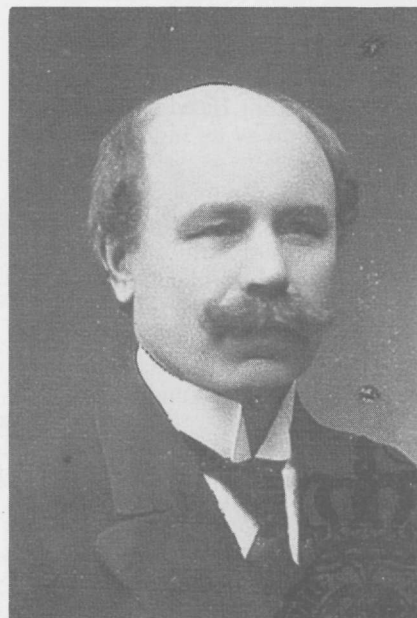
sa deras känslor, ehuru de under så lång tid föga eller intet haft del i Sveriges öden".

Blee ville att de böcker som utdelades företrädesvis skulle ges åt dem, som skänker föremål till Nordiska museet. Om sin vistelse i Sverige säger Blee i nästa brev (Vätö 16.7.1894):

"Ehuru jag är född och uppfostrad på västra kusten af Estland och detta landskaps borgerliga förbindelse med Sverige (!) för länge sedan upphäfts, har jag dock af en inre, oemotståndlig längtan dragits att begifva mig hit öfver till mina "äldre bröder" och här uppslå mitt tält".

Sommaren 1895 var Blee villig att företa en insamlingsresa till Estland med följande förklaring:

"Och i fråga om en insamlingsresa

Jakob Blee 1923.

Ormsö, Hullo by. Kvinna åker ut för att plöja, plogen, "kroken", ligger i vagnen. Det mesta jordbruksarbetet utfördes av kvinnor, karlarna plöjde sällan. Foto G. Jakobsson i Nordiska museets arkiv.

till min hemort, estländska öarna, är jag villig att verkställa den, om möjligt, nästa sommar, då jag hoppas vara svensk medborgare och sålunda fri från Ryssland". Han kan inte resa "för-rån i början af juni, men det är också då den bästa tiden att företaga en dylik resa i bygderna därborta. En sådan resa behöfver icke blifva långsträckt, alldenstund den svenska befolkningen utgöres af blott några socknar utmed kusten".

I följande brev (Bälinge 20.6.1896) frågar Blees om Hazelius fortfarande är intresserad av en insamlingsresa i Estland:

"Själ utgången ur folkets led, känner jag väl till, hvad de hafva och hvad som kunde vara värdt att ta reda på. Här är blott fråga om den gamla svenska kulturen, som ännu finnes kvar där men nu är på väg att dö ut. Det vore skönt, om minnet af mina kära landsmän på något sätt kunde bevaras åt eftervärlden.

Jag tror att det skulle gå lätt för sig att samla t.ex. gamla husgerådsaker, mycket egendomliga svenska nationaldräkter m.m. m.m."

Jakob Blees och Spithamnstugan

Tre veckor senare var Blees på denna insamlingsresa och rapporterar till "Höglärde Herr Doktor Hazelius" om sitt stora fynd av lämplig stuga i ett brev daterat i Blees' egen hembygd, Höbring, Nuckö 11.7.1896:

"Nu har det efter åtskilliga undersökningar lyckats mig att finna en gammal bondstuga här, som är lämplig att ha på Skansen. Olik de öfriga stugorna på Skansen, är hon på samma gång typisk för de svensktalande gamla byggnadskonst här. Byggnadens dimensioner äro följande: Stugans: längd 7,8 metr bredd 7,8 metr, höjd 2,2 metr. Fårstugans (farstugans) längd 6.0 metr bredd 7,8 metr, höjd 2,2 metr.

Hela längden är sål. 13.8 metr., men man borde egentligen också ha ett "backs" (= ett slags skaferi) vid stugans vänstra gäfväl framifrån räknadt. Fårstugan har ingång från bägge sidorna. Ritningen medföljer.

Stugan jämte fårstugan med undantag af halmen på taket, gälfvet och stannarna i ugnen och äilstan (= eldstaden) i fårstugan kosta med nedflyttningen till stranden 30 rubel (= något mindre än 60 kr.). 6 à 7 dagsverk behöfvas för att få den ombord. Dessutom är det nödvändigt att man härifrån tager en kunnig arbetare, som är med om vid nedrifningen och sålunda äfven vid uppsättn. på S[kansen]. Jag har redan talat vid en duktig, nykter ung arbetare, som tycks vara villig härtill. Han behöfves, isynnerhet, när taket skall läggas på, ugnen och äilstan uppmuras.

Skulle han inte kunna få följa med stugan och arbeta på S. för dagspenning? Hur stor dagspenning bör det vara vid stugans flytt. till fartyget? Den nämnda byggningen jämte dithörande möbler, som jag under väntan på svar skall utse, blir tillräcklig båtslast, hvarför en "spikar" (= ett slags visthus) som bör stå på ungefär 20 stegs afstånd framför stugan, och en "bast" (badstuga), på lika afstånd från densamma, kanske ej torde kunna inköpas nu. En flicka går det, hoppas jag, att få, men när skall hon komma öfver och hur får hon sitt uppehälle? Stugan tillhör en gård, som heter Eismas, i Spithamn midtemot Odinsholm, och torde få kallas Spithamnstugan från Nuckö socken. Vid Spith. kunna segelbåtar lägga till, och jag skrifer nu med denna post till skeppar V. Eriksson, Bellmansg. 14, att han går upp till Herr Doktorn och öfverenskommer om priset för forslingen. Godt vore om jag nu med det snaraste kunde få svar på brefvet och veta hvilka operationer jag bör vidtaga, ty posten här på ryska sidan går mycket långsamt".

"Herr Doktor" Hazelius dröjde tydligen med svaret. Men den entusiastiske Jakob Blees hade hunnit intressera sin bror för Nordiska museets insamlingar, "Han tror nämligen", skriver Blees till Hazelius (10.10.1896), "att man kan göra intressanta fynd på Wormsö och Rogöarna, dit jag ej hann vid mitt besök i somras. Ty jag var upptagen med bestyret om stugan i Spithamn".

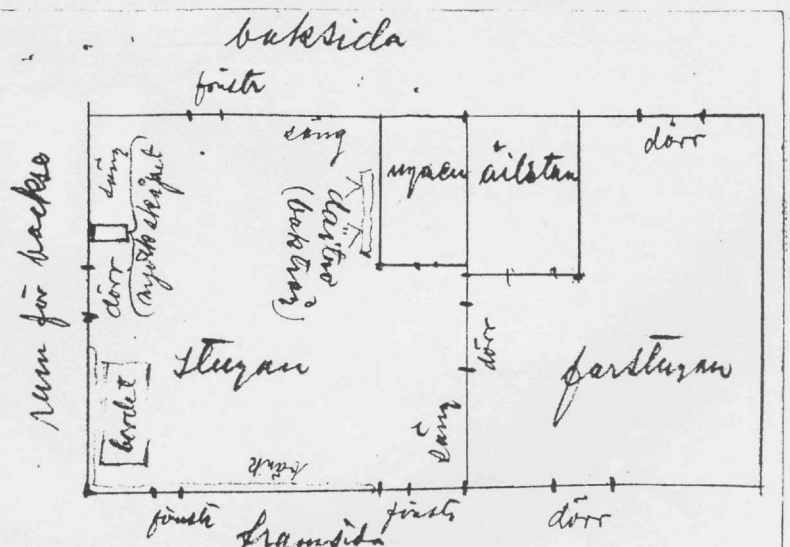
Men sedan tar Blees igen upp frågan om stugan i samma brev:

"I fall det skulle vara någon stuga därifrån, så har min bror nu lyckats få sikte på en sådan af den *äldsta stilen* utan skorsten, omkr. 100 år gammal, rätt bra bibehållen, och den ligger i kanten af en furuskog i Wihterpahl, en à två fjärdingsväg från Östersjöns kust".

Fyra år senare (Uppsala 16.5.1900) rapporterar Blees med sorg i stämman:

"Stugan i Spithamn är nog ej kvar mer. Den skulle rifvas redan följande vinter. Men som landtmätaren redan hållit och just nu håller på att spränga de större byarna och flytta ut gårdarna från hvarandra, vore det kanske icke så svårt att finna en annan typisk stuga. Jämte stuglängan behöfdes nästan en liten midtemot stående "spikar" (bod för kistor och klädesskåp), för att det helas karakter skulle kunna framträda något fulligare. Öfriga uthus finge väl uteblifva, ehuru "basta" (på längre afstånd från stugan) visserligen intar ett viktigt rum i gårdens fullständighet.

Priset för stugan i S[pithamn] var 60 kr., nedtagningen och forslingen till stranden 7 till 8 dagsverk. Att låta någon lastångare öfverföra en sådan stuga till Stockholm är ej värdt att tänka på, det blir aldeles för dyrbart, och det måste bli omlastning. Jag har tyvärr glömt hvad skutägarne, som jag tillfrågade om öfverforsling af stugan, begärde härför. Skulle det bli fråga om en sådan stuga nu i sommar, ber jag att få påpeka att det är — enligt min åsikt —

"Spithamnstugan från Nuckö socken", Jakob Blees' benämning på stuga inom Eismas gård, Spithamn, av JB utvald för Skansen, Stockholm. Ritning i brev från JB till Artur Hazelius, daterat "Höbring, Nuckö den 11 juli 1896". På baksidan av ritningen har JB antecknat: "många mindre möbler hafva ock sina bestämda platser, men utrymmet medger ej här vidlyftigare beskrifning på dessa. Bland annat måste det vara med ett "boksåp" och ett "klocksåp", stänger under åsarna samt andra flyttbara möbler, som i Sverige komma att te sig rätt egendomliga ut".

Runö. Efter bröllopsmåltiden dansades "brudleiken", här av tärna och brudledare. (Magdalena Ullisgård och Jakob Grahn. Fr. v. syns bl. a. Aina Lorentz, Maria Smens, Helga Alström och Sylvia och Ruth Österman). Foto Alma Falk 1938-39 i Nordiska museets arkiv, Stockholm.

nödvändigt att ett par dugliga karlar från orten få vara med från början till slut, d. v. s. tills stugan är fullfärdig på Skansen".

Estnisk halm

I slutet av brevet 11.7.1896 framhöll Blees en viktig detalj: "Skall jag kanske köpa upp halm här till tak, eftersom man i Sverige numer endast tröskar med maskin och sål. inte har ordentlig takhalm?"

Men inte heller denna stuga kom någonsin till Skansen. Svenskestland fick aldrig någon stuga där.

Jakob Blees samlade också in föremål, t.ex. "rimstainar" och dräkter, åt Hazelius. För övrigt var han den, som under sekelskiftet och därefter outtröttligt spred kunskaper om det svenska Estland i Sverige. I Artur Hazelius tidskrift *Meddelanden från Nordiska museet*, föregångaren till museets nuvarande årsbok *Fataburen*, medarbetade Jakob Blees 1897 med en kulturhistorisk uppsats: "Sankt Martinsdagens firande i Nuckö-Rickholz i Estland". I allra första numret av *Kustbon* 1918 skrev han om "Aiboland". I stockholmstidningen *Nya Dagligt Allehanda* skrev han 24.7.1919 om "Svenskarnes i Estland". Han hade kontakt med

Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet, numera kallad Föreningen Sverigekontakt. I dess tidning *Allsvensk samling* gav han 1925 en "Sommarbild från svenskbygden i Estland". I föreningens årsskrift publicerade han 1922 en skildring av "Min resa till Estland". Han utgav dessutom "Estlandssvenskarnas historia". Jakob Blees bedrev alltså under närmare trettio års tid upplysningsverksamhet om Estland och dess svenskar. Han har oförtjänt råkat i skuggan av andra, som har skrivit om och forskat kring Estlands svenskar. Men här är det skäl att lyfta fram honom, då det särskilt gäller estlandssvenskarna på Skansen. Han är mig vederligen den enda, som har planerat ett bestående minnesmärke över estlandssvenskarna på Skansen.

Men låt oss här också ta upp andra i kretsen kring Hazelius:

Carl Russwurm

Alldeles i början av programmet för Nordiska museet, 1873, tog Artur Hazelius med det svenska Estland: han ville förena alla med "gammal svensk odling", som publicisten Claes Lundin skrev i en artikel om museet 1872, vilket Hazelius tog med i museets stadgar. Arkivarien Carl Russwurm i Tallinn,

tidigare Hapsal, beställde för Hazelius' räkning specialsydda folkdräkter och annat i svenskbygderna. Detta ställdes ut i museets första paviljong vid Drottninggatan i Stockholm. Även andra förmedlade föremål, t.ex. pastorerna Rudolf Winkler i St Jürgen (Jüri) och Assmuth i Kors (Risti). Nordiska museets bibliotek slöt bytesavtal med lärda estniska institutioner. Under de första drygt fyrtio åren av Nordiska museets historia hade museet kontakt nästan uteslutande med de svenska bygderna i Estland.

Även Russwurm brevväxlade med Hazelius, som gjorde honom till hedersmedlem i Föreningen för Nordiska museets främjande.

Efter Hazelius

Efter Estlands självständighet 1918 blev Nordiska museet aktivare i sina förbindelser med Svenskestland. Ernst Klein, Nordiska museets och Sveriges förste museilektor, gjorde tillsammans med sedermera riksantikvarien Gösta Selling 1923 en forsknings- och insamlingsfärd till Runö. Resultatet ställdes ut i museet och blev sedan en stor monografi över Runö. Fil.dr Per Söderbäck, som 1924-27 var rektor vid Bir-

Forts på sid 28

KULTURFÖRENINGEN
SVENSKA ODLINGENS VÄNNER

inbjuder härmed till

Estlandssvenskarnas dag på Skansen

Lördagen den 27 augusti 1994

PROGRAM

12.30 Samling innanför Sollidsporten för tåg i procession upp till Solliden. I spetsen fana och spelmän. Alla som är klädda i folkdräkt är välkomna att delta i processionen. För att kunna reservera sittplatser vid Solliden-scenen erfordras anmälan om deltagande till SOV:s expedition senast den 18 augusti. Ring 08-32 48 78.

13.00 **Högtidssammankomst på Solliden**
I Sollidenprogrammet medverkar bla kulturministern, statsrådet Birgit Friggebo och hovsångare Björn Asker.
Dessutom Rågöbornas danslag, Gammelsvenskbykören och SONG-kören

15.00-17.30 **Spelmän framför sin folkmusik på Tingsvallen vid Bollnästorget.**
Medverkande bl a Styrbjörn Bergelt, Svante Lagman, en grupp spelmän från Estland under ledning av Ain Sarv, SONG-kören och Totte Hultmans Trio med musik från Gammelsvenskby. Rågöspelmän spelar dansmusik och visar folkdanser på scenen vid Bollnästorget.

SONG ordnar lekar för barn på Tingsvallen

Hembygdsföreningarna demonstrerar olika estlandssvenska hantverk kring Bollnästorget och i Logen. Utställning av föremål, bilder och avsmakning.

18.00 **Musikgudstjänst i Seglora kyrka.**
Medverkande är estlandssvenskar eller estlandssvenskättlingar (utom präst och kantor). Gammelsvenskbykören.

Sång

Ellen Pelmas, sopran
Marie-Louise Zeisig, mezzo
Ove Pettersson, tenor
Gunnar Nyman, bas

Piano

Ingrid Mickelin-Fredriksson

Orgel

Kantor Ivar Rendahl

Violin

Thomas Lindström

Präst (kort altarandakt med aftonbön)

Marianne Sautermeister

Alla som är klädda i folkdräkt kommer in gratis enligt gammal sed på Skansen.

För övriga gäller inträde 50:-

Kära estlandssvenskar och gammelsvenskbybor!

Låt oss göra hembygdsgdagen på Skansen den 27 augusti till höjdpunkten på vårt Minnesårsfirande - en riktig manifestation bland oss själva, för våra barn och barnbarn och för våra rikssvenska vänner och bekanta och alla andra som besöker Skansen den dagen.

Låt oss vara lite nostalgiska och minnas tiden i Estland. Låt oss visa våra barn och barnbarn och vår omgivning att vi fortfarande är många, att vi har bevarat en del av vår estlandssvenska kultur, våra folkdräkter och vår tradition att fira en hembygdsgdag tillsammans.

Låt oss också uttrycka vår tacksamhet över de 50 åren i Sverige genom att mangrant delta i 50-årsfirandet på Skansen den 27 augusti.

Vi räknar naturligtvis med att det blir en strålande varm och solig dag. Skulle det mot förmodan regna kommer det mesta ändå att kunna genomföras under tak i Logen, i Bollnässtugan, i Seglora kyrka eller under paraplyer vid Sollidenscenen.

Gör allt för att vara med på hembygdsgdagen på Skansen! Tag med föräldrar, barn, barnbarn, vänner och bekanta.

SOV:S STYRELSE OCH PLANERINGSKOMMITTÉN

Sven Salin

Elmar Nymman

75 år

Av Edvin Lagman

Vi var tretton år gamla, när vi träffades första gången. Vi hade kommit, var på sitt håll, skramlande i vagn efter häst till den lilla staden Hapsal en dag i slutet av sommaren 1932, då gräset ännu var daggvätt och vägens damm låg stilla under fukten. Vi började på Svenska Privatgymnasiet och kom att sitta bredvid varandra i teckningssalen, där vi bytte åsikter om hur en grekisk vas lämpligen borde avbildas. Sedan följde fem år av skiftande karaktär, av gediget arbete, bus, diskussioner med mindre välvilligt inställda värdinnor, belevad samvaro med förfinade värdinnor, sång, glada fester och ett glatt och givande umgänge med de estniska kamraterna under samma tak. Och så plötsligt var de fem åren till ända. Vi hade genomgått en metamorfos eller rättare sagt komplettering från pojkar ifrån stränder och skogar till belevade unga män i kostym och vit krage som förstod att skicka sig och konversera i svenska, estniska och tyska kretsar.

Vi hade hängt ihop hela skoltiden, men nu skildes våra vägar. Elmar gick på krigsskolan och kom ut med officersgrad, medan jag valde Dorpats universitet. Elmar fick sedan anställning i Reval som Svenska Odlingens Vänners resesekreterare och började också han läsa vid universitetet.

Så kom den sovjetiska ockupationen. Vi träffades igen, nu i Reval. Vi mätte socialiserade hus och kasserade in hyror. Det var knappt om allt. Snart råkade dessutom GPU få ögonen på oss. Det var ett mardrömslikt år som följde. Strax före midsommar 1941 bröt emellertid kriget ut mellan tyskar och ryssar. Elmar stannade i Reval, jag reste till landet, och så visste vi ingenting om varandra någon månad. Det blev mobilisering, unga män gömde sig bäst de kunde. När tyskarna kom, visade det sig att Elmar hade gömt sig på svenska kyrkans vind i Reval och sålunda klarat sig. (Jag höll mig undan på skogen.)

Den tyska ockupationen varade i tre år. Men innan den var slut, for Elmar en natt på våren 1943 över till Finland i en öppen fiskebåt. Tyskarna mobiliserade också. (Jag tog samma väg som Elmar några veckor senare.) Sedan låg vägen öppen till Sverige.

Vi satt pingstaftonen, kort efter ankomsten till Stockholm, på en höjd på Skansen, medan den korta natten föll. Det var en betagande utsikt över skärgården utanför. Men vi kände oss litet vemodiga för att ingen av våra rikssvenska vänner hade bjudit oss hem till sig.

På hösten började Elmar läsa vid Stockholms högskola. Där träffade han Gunhild (Gun), alltsedan dess en trogen vän. Jag började i Uppsala. Redan på sommaren hade jag träffat Elna. Vi var sålunda ett lag på fyra.

Efter sju terminer var vi klara med pol mag och fil mag, Elmar fortsatte med statskunskap och disputerade efter ett antal år, jag kompletterade med nordiska språk och disputerade också efter ett antal år. Under tiden hade Elmar gift sig med Gun och jag med Elna.

Elmar hade tjänstgjort några år på skolöverstyrelsen, där han fick en gedigen skolning i svensk förvaltning. Efter disputationen anställdes han som lärare vid Stockholms universitet, där han också utnämndes till docent. Jag disputerade i nordiska språk i Stockholm, fick lärartjänst vid universitetet och blev docent.

Elmar och Gun fick två söner, Mats och Gunnar. Familjen drabbades av en bedövande sorg, när Mats — fil mag och doktorand — en natt blev påkörd i Stockholm. Även vi fick två söner varav en är fil doktor.

Så har våra liv löpt parallellt i mångt och mycket. När jag började denna berättelse om Elmar, kom jag naturligt nog att nämna vårt första sammanträffande, och sedan gick det inte att skilja beskrivningen av våra vägar.

Men Elmar har naturligtvis gjort mycket som är enastående. Det är framför allt arbetet för och med vår

folkgrupp, alla viktiga undersökningar han har utfört och uppsatser han har skrivit, främst i vår tidning Kustbon. Jag skrev härom när han för några år sedan fick det estlandssvenska kulturstipendiet (1985, nr 2), men det förtjänar särskilt att understrykas, att ingen med sådan noggrannhet som han har trängt in i skiftande estlandssvenska

problem, särskilt de intrikata förhållandena i samband med vår överflyttning till Sverige. Han är givetvis väl känd och uppskattad av alla estlandssvenskar och i vida kretsar i Sverige, Estland, Tyskland och anorstädes.

Lycka till, Elmar, och ytterligare många goda år av hängivet arbete!

Din tillgivne Edvin

Elmar 75 år

Elmar Nyman är välkänd för denna tidskrifts läsare. Knappast något namn har förekommit oftare i dessa spalter än Elmars. Dessutom tecknar andra hans biografi och livsgärning. Låt mig ändå å SOV:s vägnar få instämma i hyllningskören på Elmars 75-årsdag.

Knappast någon nu levande svensk eller estlandssvensk har gjort större insatser och betytt mer för estlandssvenskarna och Svenska Odlingens Vänner än Elmar Nyman. Låt mig nämna tre områden där Elmar gjort ovärderliga insatser:

1. Hans artiklar i Kustbon är oräkneliga. Han skriver både som forskare och människa. Hans vetenskapliga artiklar vittnar om forskarens sakkunskap, överblick och objektiva argumentering men dessutom om en stilistisk förmåga och ordbehärskning som det är få forskare förunnat att besitta. Hans personliga berättelser — ibland på Nucködialekt — är stilistiska pärlor och gripande upplevelser.

2. Elmars insatser för Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner kan inte överskattas. Han var redan i Estland knuten till SOV som dess resesekretärer och bidrog sedan aktivt till att Föreningen kunde återuppta sin verksamhet här i Sverige. Elmar var i ett par omgångar och under många år Föreningens ordförande och la på det sättet grunden för Föreningens verksamhet här i Sverige. Vi följer i stort sett fortfarande de riktlinjer som Elmar var med och drog upp. Elmar har härigenom aktivt bidragit till att skapa en sammanhållning och identitetskänsla bland estlandssvenskarna i Sverige och en medvetenhet om det estlandssvenska kulturarvet.

3. Som forskare och vetenskapsman känner Elmar bättre än någon annan

estlandssvenskarnas historia. Han har också själv bidragit till att kasta ljus över det politiska maktspelet bakom estlandssvenskarnas överflyttning till Sverige. Som medredaktör och medförfattare i En bok om Estlands svenskar har Elmar Nyman aktivt bidragit till att bland en bredare allmänhet sprida kännedom om estlandssvenskarnas historia, språk och kultur. Vi ser med stor spänning fram emot Minnesskriften i höst där bla överflyttningen och ankomsten till Sverige skall skildras.

Till slut några personliga rader:

Elmar ställer alltid upp. Överallt där insatser behöver göras för estlandssvenskarna är Elmar villig att rycka in — nu senast när det gäller bildandet av Stiftelsen för S:t Mikael's Kyrka i Tallinn. (Reval som Elmar fortfarande hellre säger). Otaliga är de forskare, historiker och författare som behöver få hjälp med att kolla några sakuppgifter. Elmar delar villigt med sig av sin sakkunskap — utan att ens fundera på ersättning.

Med stor sakkunskap och lika stor ödmjukhet, med tålmod och ofta glimten i ögat och en befriande humor deltar Elmar gärna i debatterna. När man ser och hör honom argumentera med tankeskärpa och formuleringsglädje kan man knappast tro att det är 75 år han fyller.

Jag är glad och stolt över att få vara med och hylla en av estlandssvenskarnas stora män — Elmar Nyman — på 75-årsdagen. Vi önskar honom många år av hängivet arbete än i forskningens och estlandssvenskarnas tjänst — men också lite vila och avkoppling i tacksamhet över vad han redan utträttat.

Sven Salin

Elmar Gustaf Nyman

Följande hyllningsrader är ägnade en jubilar, kollegan och vännen Elmar.

Jubilaren kan stoltsera med att ha många estlandssvenska orter som sin hembygd. Men på SOV-registerkortet står Nuckö.

Dock föddes Elmar i den lilla estlandssvenska orten Korkis inom Kloostri/Padise kommun i länet Harju, där hans far Arvid från Nuckö hade blivit placerad som föreståndare/lärare i Korkis svenska skola. Pappa Arvid var 24 år när sonen Elmar föddes den 22 juni 1919. I Kustbon stod att läsa:

Den 11 december avled efter en veckas svår sjukdom (scharlakansfeber)

min älskade hustru

HILDA NYMAN i Korkis

född Lundgren

i en ålder av 21 år djupt sörjd

och saknad av make, en 1/2 årig

son samt många anhöriga.

Den då halvårige sonen Elmar är dagens 75 årige jubilar. Hans unga mor Hilda var född i Gutanäs på Nuckö.

Många av oss vet att Elmar genom åren som ersättare för modern hade sin mycket uppskattade moster Maria Lundgren i Gutanäs.

Så blev Elmar rickulbo 1922 när hans far som lärare flyttade till Bergsby folkskola.

Hemorten var nog ändå Nuckö där farfar Johan Nymann som klockare var stationerad på klockargården. Inte långt därifrån byggde Elmars far Arvid ett eget hus före det stundande världskriget 1939. I denna hemortsbeskrivning får ej Ormsö glömmas, när vi nu behandlar dagens jubilar. Hans farbror Joel var skolföreståndare i Hullo och vår välkände SOV-veteran den hädangångne Manfred var kompis och lek-kamrat till kusinen under sommarmånaderna i Ormsö dåtida härliga natur. Revaltiden inte att förglömma.

För tiden här i Sverige, då vi strävat gemensamt för vår folkgrupps och vår förenings bästa, vill vi helt och fullt instämma i de hyllningsrader Edvin Lagman och Sven Salin ägnat Elmar. Vi glömmar heller inte de personliga vänskapsband som knutits oss emellan under de många gångna åren.

Hugo och Thomas

Till minnet av Agneta Lindström

Ett dödsbud väcker minnen av det för länge sedan förgångna och av den avlidnas del i det. Så träder för mig bilden fram av tjugo- och trettiotalens estlandssvenska strävanden och kanske särskilt folkskollärarnas plats i dessa. Det var en intressant tid av planer och förhoppningar. Inom skolan hade det kommit ett antal nya lärare med tidsenlig utbildning, och Agneta var en av dem. Skolväsendet utvecklades i snabb takt.

1937 blev jag av länsskolstyrelsen förflyttad till Hullo skola och blev där kollega till Agneta. Skolbyggnaden var ny och Anders Nyman var skolans föreståndare. För våra förhållanden var det en stor skola med flera lärare och med elever från många byar. Hullo var i flera avseenden ett centrum för Ormsö.

Alla estlandssvenska lärare tillsammans utgjorde bara ett trettiotal personer; de bildade en särskild grupp i landets skolväsen. Vi kände varandra väl, följde varandras arbete, träffades på lärarmöten och på regelbundet återkommande sommarkurser. Agneta med sitt försynta väsen drog inte uppmärksamheten till sig på sammankomster. Hon var i detta avseende en vanlig, kanske alltför vanligt förekommande estlandssvensk — en som utan åthävor sköter sitt arbete och gärna överlåter offentliga uppgifter åt andra.

Agneta var en pliktrogen lärare. Vi var grannar på skolans övre våning och hade en hel del att tala om. Därutöver var hon intresserad av mycket utom skolan och hade ett gott humör och sinne för humor.

För oss lärare framstod detta läsår sedan som ett av de minnesrika, förmodligen var det så även för många elever. Det slutade med en festlig skolavslutning på prästgården, gemensam för avgångsklasserna från öns alla skolor. Vår skolas sjätteklassare företog sedan en skolresa till Reval, och både Agneta och Anders var med.

Agneta Lindströms tid som lärare blev inte lång. Hon drabbades av ohälsa och blev tvungen att sluta. De följande tiderna blev för oss alla inte vad vi hoppats på.

Några år och många händelser senare var jag en vacker försommardag i Stockholm tillsammans med Gerhard Hafström på väg till Sabbatsbergs ål-

derdomshem, där de första estlandssvenska flyktingarna var inhysta. Uppe på Johanneshusets balkong stod en nyanländ grupp med många bekanta och väntade. Det var den första av de legalt anlända s.k. sjuktransporterna, och Agneta ingick i gruppen. Utöver det allmänna samtalet hade hon något särskilt som hon ville säga i enrum. I sin kappa sprättade hon fram ett litet papper. Det var representativa estlandssvenskars anhållan till Sverige om allmän överflyttning av alla estlandssvenskar. Agneta var budbärare. Dokumentet överlämnades till Hafström, som var sekreterare i den statliga kommittén för estlandssvenskarna.

Detta hände för femtio år sedan. Av dem som en gång var Agnetas arbetskamrater i Estlands svenska folkskolor har de flesta redan före henne gått in i vår värld av minnen. Som en god människa och en god lärare minns vi henne, vi få kolleger och många elever.

Viktor Aman

Till minnet av Agneta Lindström

Förra folkskollärarinnan Agneta Lindström, Rälby Smes Anet, från Ormsö avled den 1 maj 1994. Hon fyllde 91 år i januari. Närmast sörjande är systemen Lydia och syskonbarn med familjer.

Omtanke om de närmaste — släktingar, vänner, bekanta — trygghet i vardagen, tillförsikt inför framtiden, vetgirig kunskapsörst och en stillsamt glimrande humor, manifesterad i förlösande repliker och poängrika historier, är framträdande drag i vårt minne av henne.

För oss syskonbarn var hon i första hand faster Agneta, men också något av en företrädare för det officiella, kulturellt och politiskt relativt nyvaknade Svensk-Estland.

Någon av oss har haft förmånen att ha henne som lärare, kunskapsorienterad, intresserad av ämnet och sina elever, energisk och opartisk. De av oss som hade något hum om den storpolitiska verkligheten och var hemma på Ormsö våren 1943 följde nästan med undran och skräck hennes förberedelser för uppbrottet till Sverige, då hon fått tillstånd att där söka bot för sin sjukdom. En av svägerskorna sydde in ett hemligt brev i hennes kappa. Det var en vädjan från representanter för ormsöborna till svenska regeringen att ge oss möjlighet att "återvända" till Sverige. Oavsett brevets eventuella inverkan följde så småningom den stora överflyttningen av flertalet estlandssvenskar.

Hennes självklara kristna tro och livssyn var varken lyckopiller eller skyddsmur mot prövningar. Den var grunden till hennes styrka och livsglädje, som var stor trots att hon på grund av sin delvis invalidiserande sjukdom tvingades avbryta sin egentliga yrkeskarriär som folkskollärare.

"När solen går ner hos oss, går den alltid upp någon annanstans" var hos henne inte ett talesätt utan ett uttryck för en livshållning.

För oss, liksom för våra barn och barnbarn, spelade faster Agneta en mycket personlig roll — olika stark beroende på geografiskt avstånd och tillfällen till kontakt. Umgänget med henne var för oss ofta tankeväckande glädjestunder. Hennes brev och hälsningar var ljusglimtar i vardagens rutiner. De avslöjade inte sällan den borna pedagogens undervisande läggning och lätt-samt moraliserande livssyn. "Lev så att du alltid somnar med rent samvete..." med glimten i ögat följt av "...men du behöver inte dö nyfiken för det!"

Agneta gjorde mycket för att stilla syskonbarnens och deras barns och barnbarns nyfikenhet. Hennes mångsidiga kunskaper, inte minst om vår gamla hembygd, som hon inte fick återse, gav upphov till många spännande och roande berättelser.

Kanske dog hon själv nyfiken. Ännu efter 90 var hennes favoritprogram "Vetandets Värld". Hon deltog med liv och lust, ofta med yngre släktingar som inkallade supportrar, i tävlingen "Vinnande Vetande". Hon följde supportrarnas studier med intresse och utnyttjade deras kunskaper för frågor, diskussioner och slutsatser.

Nu har faster Agneta gjort sitt sista uppbrott. Vi hoppas att den soluppgång hon mötte när hon lämnade oss var lika strålande som den som såg henne födas för 91 år sedan.

Syskonbarnen

SOV:s ÅRSMÖTE 16 april

Som brukligt är avhölls SOV:s årsmöte i Eesti Majas restaurang. Utanför började våren göra sig påmind och innanför talade Sven Salin om att 1994 är det år vi ska påminna oss om de första 50 åren i Sverige. Nuvarande styrelse hade bjudit in flera av SOV:s ordförande från tidigare år. Sven höll i utfrågningen och Hugo Mickelin, Elmar Nymän och Thomas Lorentz fick sätta sig uppe på podiet. De kan sägas representera var sitt decennium: 1960-, 70- och 80-tal och fick nu redogöra för sina minnen. Det viktigaste under de första åren var att hjälpa de estlandssvenskar som så önskade med ekonomiskt stöd till studier och till anskaffning av jordbruksfastigheter. Det skedde genom lån som Estlandsutskottet tillhandahöll som fick hjälp av SOV. Stadgarna innehöll under den här tiden ett krav, för att bli antagen som medlem skulle man vara genuin estlandssvensk. Detta ändrades senare och det låga medlemsantalet 300-400 kunde höjas till dagens nivå (till detta kommer att antalet prenumeranter på Kustbon är 1500 idag). Under 1980-talet var den i särklass största förändringen den öppnade gränsen i öst. Redan innan hade kontakter tagits av Samfundet för estlandssvensk kultur (SESK) genom Ain Sarv och nu startade ett samarbete över Östersjön som fortgår.

Ett stipendium (från SOV, Riksföreningens Sverigekontakt Estlandsutskott och Hans och Lydia Pöhls Minnesfond) delades ut till Ain Sarv. Han erhölet stipendiet bla för sina insatser för de kvarvarande svenskarna i Estland, för de kulturella förbindelserna mellan dem och Sverige, för initiativet till bildandet av Samfundet för Estlandssvensk Kultur i Estland samt för sitt intresse för den estlandssvenska folkmusiken som han fortsätter att dokumentera. Han höll ett föredrag om

aktuell forskning i ämnet och efterlyste med eftertryck att dokumentationen som tas fram alltid borde översättas till estniska och vice versa. Han avslutade med att spela på sin simmol. Han framförde hälsningar från SESK och Paschleps lantbruks- och folkhögskola samt överlämnade en facsimilutgåva i två band av Topografische Nachrichten von Lief- und Esthland som gåva.

Musikunderhållning stod Martina, Hjalmar och Endel Enggrön för.

Efter gott kaffe och smörgås tog årsmötets förhandlingar vid. Sven Salin omvaldes som ordförande och följande omval gjordes: Herbert Stahl och Margit Rosen Norlin till 1997. Bertil Westerman och Bertil Björk är valda till 1995 och Linda Stahlman och Olle Lindström är valda till 1996. Som suppleanter valdes Agneta Klitter och Ingrid Carlsson till 1997. Som revisorer valdes John Engdahl och Roger Brun samt revisorsuppleant Lars Sarberg samtliga till 1995. Valberedningen fick följande utseende: Benita Beckman, sammankallande, Helga Hellman och Lars Bäckman. Årsavgiften för 1995 blir oförändrad 100 kr. Mötet beslöt på styrelsens förslag att Ingeborg Andersen (f. Pöhl) väljs in som hedersmedlem i föreningen, för sina insatser att dokumentera den estlandssvenska textila historien. Alexander Zeisig föreslog att minnesstenen vid Nuckö kyrka kompletteras med ytterligare ca 60 namn på personer som försvann under kriget. Årsmötet beslöt att Rickul/Nuckö hembygdsförening övertar ärendet. Stig Appelgren föreslog att Kustbon i så fullständiga årgångar som möjligt överlämnas som gåva till universitetsbiblioteket i Tartu/Dorpat vilket årsmötet biföll.

Så var årets årsmöte till ända och vi fick gå ut till våren igen.

Monica Ahlström

Harry Blombergs möte med Estland

Av finländaren Harri Blomberg

Under förkrigstiden gör författaren Harry Blomberg flera rapportböcker från sina resor i världen. En av dem heter "Städer förbi" och utkommer på Wahlströms & Widstrands förlag år 1931. I boken gör Blomberg resor i olika väderstreck.

Den första går österut och Blomberg börjar den med att landstiga i Reval med båt. Han möter det estländska folket, nyligen befriat från ett månghundraårigt förtryck. Eller som Blomberg själv beskriver det i en symbolisk bild när han vandrar i staden:

"I trappan mot Frihetsplatsen står en man vid stenbarriären. Han är klädd i rysk skärmössa, hans skäggtofiga ansikte är dunkelt, hans skor hoplapade; hela hans uppenbarelse ger intryck av en människa i vardande.

Han står där med en rå strömming i ena handen och ett svart bröd, som liknar ett torvstycke, i den andra. Utan att bekymra sig om åskådare äter han sin enkla middag, ty han har intet att skämmas för. Och plötsligt slår det oss att han står där som en sinnesbild av hela nationen.

Smutsen i hamnen, oredan i trafiken och bristen på ord för begreppet gata – allt framstår i ett nytt och gripande ljus:

Här kämpar ett litet fattigt folk, nyss utsläppt ur livegenskap och förtryck, sin hjältemodiga kamp för eget liv och egen framtid. Det har ännu inte kunnat skaka av sig det förgångnas alla kännetecken och ej fått sitt nationella ansikte färdigt, men det står där med sitt dyrköpta svarta frihetsbröd i handen och hoppas på morgondagen".

Hur aktuella är inte de här orden på nytt i dag? Nu när Estland har åstadkommit sin andra frigörelse. Blomberg påminner också om att det fria folket kan kväsas ännu en gång:

"Där står i asiatisk prakt ryska kyrkan och i skuggan av dess guldlökar ligger presidentens palais. Erinrar dess nystrukna fasad om Revals färska värdighet av huvudstad, så påminner kyrkan om vad som nyligen varit och vad som kan komma igen".

Nästa kapitel handlar om hur Blomberg som en svensk resenär har en uppgörelse med Narva. Stadsnamnet ger varje historisk bevandrad svensk en massa bilder om den svenska stormaktens uppgång och fall. Narva har ett stort grepp om den svenska folkfantasin.

Därifrån får vi följa Blomberg på en skumpig bilfärd. Blomberg reser med sin fru i en kraftig Renault, som körs

av en estländsk chaufför. De är på väg från Reval, tvärs genom Estland ned till Pernau vid Riga-bukten. Under resan åker de förbi en herrgård. Blomberg berättar:

"Längre fram på kvällen köra vi förbi ett stort gods med öde och övergivet corps de logis. Dess herre har flytt eller drabbats av hämnden för alla de ogärningar, som de tyska baronerna belastade sina samveten med. De voro de sista på feodaltidens stormande skans, de ägde ännu för femton år sedan mer än hälften av landets hela jord och de höllo sina bönder i faktisk livegenskap.

Inga brott syntes vara dem främmande och namnen Wrangel, Ungern – Sternberg, Stenbock och Stackelberg leva i det utsugna folkets minne omgivna av svavelfärgade glador. Godsen styckades efter revolutionen till mindre jordbruk, de livegna rätade ryggarna och tvättade bort trälmärket från sina pannor".

I sin reserapport "Städer förbi" syns det att Blomberg tydligt tar ställning för bondefriheten mot feodalherrarna.

Paret Blomberg har nu kommit fram till Pernau. De går till badförvaltningen för att erhålla lämpliga adresser till olika pensionat:

"Under vägen njöto vi av den härliga vilda parken ovanför den breda, vita sandstranden. Inga främlingar mer än vi tycktes ha hittat hit ännu, och vi njöto även av detta.

De människor vi mötte i de långa alleerna av jättebjörkar, lärkträd och granar voro alla breddgradens egna. Några av dem gingo i brokiga kjolar och med sjalar kring huvudet; på fötterna buro de samma slags hudskor som folket på Färöarna och Island, deras munnar talade ett egendomligt språk – de voro svenskar från Runö".

Estlandssvenskarna figurerar inte mer i denna bok. Ändå är dessa fyra kapitel läsvärda för dem som är intresserade av estlandssvensk historia. I "Städer förbi" möter vi en rikssvensk författares syn på Estland under slutet av 1920-talet.

Kapitlet avslutas med hur paret Blomberg efter ett långt sökande hittat sitt drömpensionat:

"Nu ledde våra ögon till en vit villa, som ej stod upptagen i förteckningen. Där funnos ett par små rum, nymålade, tapetserade och deras ägarinna var en av världens renligaste kvinnor, ty hon härstammade från Sverige. Där sattes förnuftiga möbler in och till slut prunkade där också några fuchsior och pelargonier mellan luftigt fläktande gardiner".

Blomberg lämnar sedan landet och far till Lettland med tåg. ■

Tre intensiva veckor

Birkaselevernas besök varade mellan 29/4–19/5. De kom med sol och glädje och en stor iver att få veta mer om Sverige. Allt har gått programligt och nu är eleverna tillbaka på sin skola i Nuckö. Historieläraren, läraren i jordbruksskolan tillika kommunalordföranden Ivar Riiitli och klassföreståndaren Aino Okkamaa i blåsväder i Sigtuna.

Vilka är flickorna?

Den här bilden är tagen 1913. Flickorna är klädda i den vackra Rågö-dräkten. Men i varje fall flickan längst upp till vänster på bilden var från Roslep. Det är Julia Hamberg från Baskul. Julia, som var född 1896, hade en tid tjänst på Rågö. Äldre släktingar säger att det inte var ovanligt att ungdomar från Roslep städslades till någon av Rågöarna. Kan det vara så att de andra flickorna är Rågöflickor? Eller är de alla från andra platser i svenskbygden?

Det har gått så lång tid att det kanske är omöjligt att svara på frågan vilka flickorna är och i vilket sammanhang bilden togs.

Julia Hamberg utvandrade på 20-talet till USA, gifte sig med en norrlänning, fick efternamnet Simonson och bosatte sig i Californien. Dräkten som hon bär på bilden förstördes på Ellis Island när bagaget desinficerades vid ankomsten till Amerika.

Julia dog 1991. Bilden har jag fått av hennes son Albert, som för övrigt har hunnit besöka Estland, och naturligtvis då Roslep.

Jag tycker bilden är så vacker med de stilla och prydliga flickorna.

Tiia Derblom-Anderson, Uppsala

Till Sverige 1943 - 12 - 05

En mörk novemberkväll fattade jag mitt livs största beslut, även 9 andra med mig, vilket vi ej, någon av oss, har ångrat.

I en mindre motorbåt cirka 6 m lång, försedd med en 4 hk. motor, lade vi ut ifrån Sips-viken (i Rickul). Färden ner till stranden gick utan större överraskningar, förutom några hundskall från hunden Pelle. (Pelle tynade senare bort på stranden, väntan på återseendet blev för honom alltför långt.) Vädret var lugnt och dimmigt. Väl anpassat till en flyktfärd. Morgonen därpå, i gryningen, tycktes vi redan skymta land. Men så var inte fallet. Verkligheten var en helt annan, stora svarta orosmoln dök upp på himlen med storm och hög sjö som följd. Men en besvikelse har oftast något positivt med sig, vi såg några havstrutar som cirklade högt uppe i luften, fast långt borta, och det betyder: land i sikte, på gammalt sjömansspråk.

Innan mörkrets inbrott nådde vi äntligen Tvärminne i Finland. Där togs vi omhand av finska kustbevakningen. Vi

fick både mat och husrum. Där slutade den mödosamma båtferden över Östersjön, utan några missöden, tack vare skepparen Fridolf. Han satt fastbiten i aktern, med ett järngrepp om rorkulten och med sin erfarenhet passerade han alla vågkammare.

Väl utvilade åkte vi tåg till Åbo, där vi sattes i karantän några dagar i en stor gymnastiksal utan all sanitär utrustning. Från Åbo fortsatte färden med passagerarbåt till det efterlängta

land Sverige. Den 5 december 1943 stod vi på Skeppsbron. Vi togs emot av Rågö-kommittens personal för vidare transport till Högalidsförläggningen. Där fick vi vila ut och koppla av, innan vi skulle placeras ut i det svenska arbetslivet.

Efter en turistresa till Estland förra sommaren (1992), fick man lov att knäppa händerna och säga: Gode Gud! Tack för att vi kom därifrån!

Alexander Dans

Nu står rodret vänt mot öster, mot Sveriges hemmakust.

Om en vecka är vi hemma, om allt går väl och juste.

Jag kan stanna några dagar - och det gläder jag mig åt.

Det skall bli likt en högtid på min långa vandringsstråt.

Än en gång skall vi få känna hur vi håller av varann.

Än en gång skall jag få ta dig i min famn.

MARE MINNS STORHOE

I (Ormsömål)

He e sant som ne nu tänke:
"Gåan har ån, lea skrammol.
Tiu år e ån gälle änke."
Minnena kan ia än sammol!

Ingen fannst som tå var skena,
te min ongdrom brann e bloen.
Bålte satt som Sant Pårs stena,
som list ner opa vintorskoen.

Baron hav min Lars e smia,
te ia sket Hos båskas kare.
Baron bruka sai 'Maria',
fast mitt namm e 'Orbas Mare'.

"Kära-hättanst!" ba sme-Lars'n,
"om du änskar lite vättanst,
vill ia håld de nu om halsn."
Å ia svåra: "Kära-hättanst!"

Milla me å Lars som friar
hlo no bisan ner mång gångar.
Tå var inga konbläkts tiar,
man sme-Lars var goan siångar.

Trätta bånåns bån blai skårdn,
som nu sovit opa Mallorca.
Ait gutt samvet e bäst gårdn.
He var tärfer e tåm hårka.

Sven Ahlström

Korkisborna hjälper Estland

De två estniska föreningarna, den i Kumla och den i Eskilstuna, där "Korkis-pojkarna" Uno Norrman och Lembit Pella har ordförandeposter, har visat stor aktivitet i att organisera och skicka hjälpsändningar till de nödlidande i Estland. Speciellt har Kumlas insatser varit beundransvärda. En stor del av den hjälpen har hamnat i svenskbyarna i Padise kommun, till Kors kyrka, skolor, sjukhem och hos hjälpbehövande gamla människor.

Vi träffar ordföranden Uno Norrman och frågar: "Hur kom det sig att Kumlas estniska förening började med denna hjälpverksamhet?" – "Jo", säger Uno, "vi hade i föreningens kassa ca 5 000 kronor och jag gjorde ett förslag att vi skulle hjälpa Kors kyrka och människorna däromkring. 5 000 kronor är inte mycket men vi ville komma igång. De övriga i styrelsen var med

på förslaget och det hela kom igång. Jag själv har i familjen och i släkten och bland vännerna många hjälpvilliga människor som började med att lämna kläder, skor och pengar. Heino Bluum, som är sekreterare i föreningen, satte upp anslag och en insamlingslåda vid sin fd arbetsplats. Dessutom fick en svensk fru, Anita Andersson, med sin familj reda på hjälpsändningen och anslöt sig med hela sin själ till uppgiften. Nu var "kärntruppen" bildad".

"Hur har det gått"? frågar vi Uno. "Den 27 mars 1992 gick vår första sändning av ca 10 kubikmeter kläder, skor och 85 matpaket à 10 kg. Gåvan delades ut av Kors kyrka mellan sjukhem, gamla och hjälpbehövande" och så tillägger han: "Sedan dess har vi gjort ytterligare tre resor med många handa förnödenheter på 130-140 kubikmeter. Extra glädjande har varit att

alla våra hjälpsändningar kommit fram och delats ut precis till dem som det skulle. Att jag vet detta beror på att varje gång har några från föreningen åkt med. Visserligen kostar det en slant (vi bekostar själva resan och uppehållet) men tillfredsställelsen är stor att se hur glada och tacksamma människorna är", säger Uno förnöjt. – Fraktkostnaderna har gått på ca 30 000 kronor. Att vi klarat detta finansiellt låter som en saga. För det måste vi tacka Anita Andersson som hållit i kassan och kontakterna med alla som varit villiga att hjälpa oss, men nu är pengarna slut", säger Uno och ser bekymrad ut. "Det är ju synd att ni måste sluta med hjälpsändningarna", säger jag till Uno. – "Nej, det går inte alls, de nödlidande i Estland förväntar sig att vi ska fortsätta och det vill vi och därför måste pengarna fram", säger Uno med eftertryck och fortsätter: "Vi har fått en Gudagåva från Röda Korsets Örebroavdelning – hela 130-140 kubikmeter, vilket fyller en långträdare med släp. Försändningen innehåller huvudsakligen sjukvårdsartiklar:

310 rullatorer, 31 rullstolar, 32 ställbara arbetsstolar, 26 kryckor, 4 undersökningsbritsar, 170 div. hjälpmedel för rörelsehindrade, 2 patientliftrar, 10 ergonomiska cyklar och ännu en del sjukvårdsmateriel. Dessutom 110 skolbord, 100 skolstolar och 10 skoltavlor. Nu behövs det pengar att få iväg dessa saker".

Innan Uno slutar frågar han under-tecknad: "Hur har ni lyckats i Eskilstuna med hjälpsändningarna"? – "Förra året fick vi iväg en bil med 2 000 set arbetskläder bestående av rockar, skjortor, byxor, overaller, arbetsskor m.m. Sändningen gick till yrkesskolor över hela Estland. Vidare har vi medverkat till att en långträdare med skolbänkar och stolar kom fram till Tallinn".

Uno visar mig det tackbrev han nyligen fått från Kommunfullmäktiges ordförande i Padise och undertecknad visar tackbrevet från Utbildningsministern i Republiken Estland.

Vi, och säkert många med oss, är helt överens om att hjälpsändningarna ska fortsätta. Vi vädjar till er alla att skicka pengar så att vi kan skicka de insamlade eller inköpta sakerna till Estland. Ingen blir speciellt glad om magasinerna är fulla men det samtidigt saknas 15 000 kronor till frakten. – *Hjälp de nödlidande, gör Din insats!*

Kumla Estniska Förening, postgiro nr 92 12 123-5, tel. nr 019-57 80 8. Eskilstuna Estniska Förening, postgiro nr 36 83 58-8, tel. nr 0152-10 958.

Märk talongen: "Hjälp till Estland"

Lembit Pella

Kristina Knutas minnen: Bränslet

Sammanställt av Georg Andreasson Hinas 93-12-01

Från sekelskiftet. Längre tillbaka i tiden, så var skorstenen öppen ända ned i köket. På en steg som ställdes i skorstenen hängdes korb och skinka för rökning. I spisen stod två stenar på kant för grytan att stå på när maten skulle kokas. Som bränsle användes en näve halm, några klens riskvistar och så torkad kogödsel. På sommaren blev gödseln tagen till vara och torkad till briketter. Nattetid låg korna hemma på gården, men på morgonen fick de gå ut i betesvallen tillsammans med korna från de andra gårdarna. Det var husmors sak att gå ut i "Näagården" för att se efter hur mycket "skit" korna lämnat efter sig under natten. Hon drog då samman allt torrt som blivit kvar där korna blivit utfordrade under tiden de var hemma. Skitet blandades och arbetades tillsammans med övrig dynga och plattades därefter till, till små briketter som sedan lades utanför "Näagårdsmuren" för att torkas. Efter några dagar blev det att vända dem och när dyngbriketterna var riktigt torra, så lades de som ej behövdes för sommaren in i ett skjul för förvaring till vintern.

Vintertid blev all gödsel från både stall och ladugård utkört och upplagt till en hög i "Rigården". När det blev vår så tog far och mor "järngafflarna" (dynggreparna) och lade ut dyngan som ett stort golv, så att det blev en decimeter tjockt. Därefter gick de tillsammans med ett par hästar och trampade det, och till sist körde de med

stenvalsen och plattade till alltsammans. När det så hade legat ett par dagar och torkat och blivit hårt, då skar de med skyffeln ut fyrkantiga stycken som sedan ställdes på kant för att torka. När sedan allt var torrt lades det samman till en stor hög och täcktes med halm för att kunna användas som bränsle. Om skörden blev bra på sommaren, och det blev gott om halm att elda med, då kunde de köra till Berislav och sälja dyngbriketterna.

Längre tillbaka i tiden, så där en 40-50 år, så kastade de ut kogödseln i Näagården och där i mitten fanns en utfodringshäck flätad av ris och där kastades nu ut hö och halm. På så vis gick nu korna själva och trampade dyngan, så att när våren kom var det bara att skära ut briketterna att torka. Men dessa briketter som enbart var av kodynga ville husmor inte sälja, för den brann bättre än hästgödseln.

Sommartid när husmor hade samlat ihop dyngan på morgonen och gick ut med korna till vall, då var hönsen där under tiden som hon var borta och de hade givetvis sprättat ut alltsammans igen. Nu blev mor rasande och kastade vad hon fick tag i på hönsen och skällde på dem att: "Innan den onde ens hinner klappa med tofflorna, så är ni redan igång med klorna och det innan man hinner tillbaka igen!" Och nu får hon åter ösa ihop allt, slå vatten på dyngan och trampa ihop det igen.

Forts sid 30

SVENSKBY SIDAN

Föreningen
Svenska Byborna
REDAKTÖR: JÖRGEN HEDMAN

Kabullbacken i Röicks.
Foto: J. Hedman 1992.

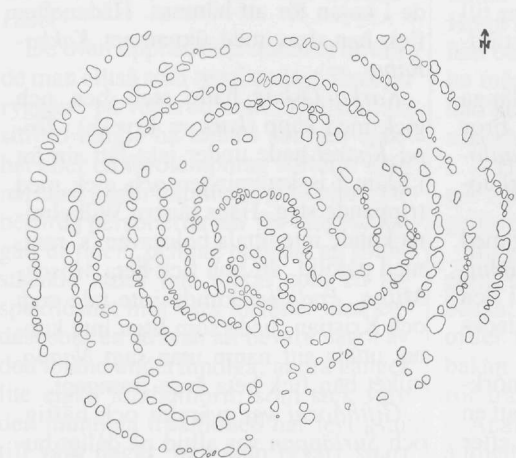
Meddelanden:

Söndagen den 31/7 kl 18.00, Svenskbygården i Roma: Samkväm i svenskbygården. Jörgen Hedman berättar om den nya släktförteckningsboken. Kaffeservering. Totte Hultmans trio med Stig Norrman medverkar med svenskbymusik.

Måndagen den 1/8 kl 10.00, Roma kyrka: Gudstjänst vid Svenskbybornas dag. Därefter samling i kyrkanget. Medtag kaffekorg eller besök serveringen i Svenskbygården.

Lördagen den 27/8, Skansen: Estlandssvenskarnas dag. Se separat meddelande.

Från Dagö meddelas att museichefen Urmas Selirand under våren gjort nya myntfynd på Kabbulludden i ruinen efter Röicks kapell. Det rör sig om åtskilliga hundra småmynt från tidsperioden 1500-1700. Det rör sig troligen om mynt som offrats genom att de stoppats ned i golvspringor i träkapellet under århundraden. Några kilometer norr om denna plats, ute på Kotsarsudden har Urmas Selirand 1987 funnit en ganska väl bevarad stenlabyrinth, en så kallad Jungfrudans eller Trojaborg (se bilden). Åtskilliga labyrinth har hittats i Estlands kusttrakter – alla i svenskbygderna.

En labyrinth
in Kootsame, Dagö.
U. Selirand 1987.
Urbas 1700 a. !
Foto/teckning: U. S.

Surläppan och Kelkonäsan

Av Erik Schmidt

I kyrkböcker och själarevisioner finner vi våra förfäders officiella namn, de som de fick vid dopet, och som till slut skrevs in i begravningsboken. Namnen följde dem genom hela livet, men detta hindrade inte, att de i dagligt tal var kända under helt andra benämningar. Dit hörde smeknamnen, som användes i den trängre familjekretsen och de ibland hånfulla eller elaka öknamnen. De sistnämnda var allmänt kända inom hela samhället, men stannade ofta inom dessa gränser då de inte ansågs helt korrekt att utsätta någon av de egna för utomståendes löje.

Den i dagligt tal mest använda benämningen var, vad någon i allmänhet kallades, eller var känd som, *hüüdnimi* på estniska. De tre ovannämnda namnformerna förekom inte i skrift – förutom undantagsvis i privata brev, och riskerar därför att inom kort falla i glömska. Eftersom de kan anses höra till de vilda blommorna i vår språkliga flora, som har bidragit till att krydda och ge must åt vårt dagliga tal, vill jag här återge dessa benämningar och öknamn så, som jag minns dem från min barndoms ö.

Det vanligaste var, att något av de vanligtvis två eller tre, ofta högravande, "fina" eller bibliska förnamnen som barnet fick vid dopet, kom att överleva i en förkortad form, som i sin tur kunde kopplas till gårdens eller familjens namn, ange bostadsort, egenkap, utseende, lyte o.d.

Eftersom nargöborna var tvåspråkiga var det lätt gjort att föredra en estnisk namnform, om det visade sig, att den var smidigare. *Lepiko-Lisa* och *Männiko-Jaska* låg otvivelaktigt bättre i mun än "Lisa från alsnåret" eller "Jakob i Talldungen". (*lepik* = aldunge, *männik* = talldunge på estniska). Där emot gick det bra att säga *Lillängs-Fredrik*.

Jürry Rosen kallades *Karu-Jüri* (*karu* = björn) pga sin styrka och sin yviga hår- och skäggväxt. När han flyttade till öns norra del fick området heta *Jorkas* efter honom. Själv fick han i sin tur heta *Jorkas-Jüri* eller *Jorkas-krattn* (*krattn* = spöke) efter platsen. Han brukade nämligen spöka för dem, som vågade sig på vrakplundring på sådana fartyg som strandat nära hans hem, där han följaktligen ansåg sig ha ensamrätt till strandfynden.

Jürrys brorson Johannes Rosen gifte sig med Anetta Kehn, bosatte sig hos svärföräldrarna och blev känd som *Kiins Johannes*. I dagligt tal kom han alltså att höra till svärfaderns "ställe".

Smits-Frans,
även kallad Kasakin.

Anettas syster Charlotta var den förstfödda i familjen, vilket förde med sig, att hennes föräldrar kallades *Lottipappa* och *Lottimamma*. Det var nämligen så, som man kunde använda sig av faderns förnamn + son till efternamn, eller familjenamnet för att definiera ursprung, tex *Smits-pojkin*, så kunde man lika gärna göra omvänt, dvs låta föräldrarna heta pappa och mamma till något av sina barn, oftast det förstfödda.

Den andra ändan av Kiins långa långa beboddes av *Lottipappas* bror *Kaalopappa*, dennes hustru *Kaalomamma* och deras äldste son Karl Johan kallad *Kiins Karl*.

Karl Johans yngre bror gifte sig med Sofia Amalia Luther och blev *Männiko-Kristjan*, då han bosatte sig i den östra delen av *Ståorbien* som kallades *Männiku*.

En annan av bröderna som var mörkhyllt fick heta *Blakkman* efter det att en engelsk fartygskapten hade frågat efter en lots som han beskrev som *a black man*.

En fjärde broder kallades *Päh-pappa* eftersom han nedlåtande sade "päh" om det mesta, och systemen Fredrika Helena fick heta *Kiins Diiko*.

Två äldre ogifta fastrar Gerdrutha och Sophia Amalia blev i folkmun *Dråätanta* och *Maalotanta*.

En av pojarna i huset som under kälkåkning smällt ihop med en annan och som en följd därav fått en platt eller sned näsa, fick heta *Kiins kelkon* eller *Kelkonäsan*.

Andra namn som syftade på vederbörandes utseende var *Tjock-Lio*, *Lång-Alfred*, *Lill-Jaak*, *Ståor-Päol*, *Näsa-Gustava* och *Svartsitanta*.

En liten, tunn man fick heta *Släknåln* (efter en tunn, långsmal fisk som höll till bland tånggruskorna på havsbottnen, och som man kunde få upp i näten efter en storm; *släkk* = tång på nargösvenska).

En annan, som var snabb och flink som en vessla kallades *Kiins nirk* (*nirk* = vessla) – i motsats till *Slaba-Ento* (*Ento* = Ernst; *slaböj* = slapp på ryska), och *Fritsos-korvin* som var allmänt lat...

Entos bror var sängvätare och var känd under öknamnet *Sommoska*, ett exempel så gott som något på, hur långsökt folkhumorn ibland kunde vara. Det var nämligen så, att *Summuska* var namnet på en est, som brukade fiska med not vid Nargö och man anspelade tydligen på, att *Entos* bror hade det så blött i sin säng; att man kunde dra not i den...

Robert hade en vinter huggit ner unga aspar för att ligga på pass och skjuta hare när det blev fullmåne. När han någon tid senare fick se, att någon hade byggt en *botka* (koja) på hans harpass blev han fly förbannad och kackade i kojan för att hämnas. Hädanefter fick han dras med öknamnet *Kakka-Råbo*.

Karko-Oskar hade stelt ben och gick med käpp (*kark* = krycka). *Tip-pa-Kaarel* hade under jakt fått sin fot i kläm i isskrivningen och gick med trippande steg. Hans hustru Wilhelmina kunde inte uttala bokstaven 's' rent, med påföljd, att hon fick heta *Mösch-Miina*. *Podididi* kunde inte tala rent och Kristian, hade som liten inte kunnat uttala sitt namn utan sagt *Naano*, vilket han fick heta även framgent.

Gifhåorni var tvärsint och häftig, och *Surläppan* var alltid på dåligt humör i motsats till *Kolla-tanta* (*kulla* = gullig). *Såpa-tanta* tyckte om att i bas-

tun slå på småungarna med björkkvas-ten: "Kåm, ja såpar te!" (med kort å-ljud, ej som i svensk 'såpa'). *Säkki-Leena* fick ta del av sin mans namn, då denne som barn full av förundran sagt 'säck' varje gång man lyfte en mjölsäck ur båten som från fastlandet hämtat mjöl som man där bytt åt sig mot strömming. *Kole-Otto* sade *kole* = hemsk om allting, medan *Såm-Gåppo* (Gottlieb) jämt och ständigt sade "somsom". *Kadapik* hade fullt med enbuskar på sin tomt.

Allon vände på huvudet som en alfågel och såg sig om efter vart tjugonde steg, och *Gamel-Styrman* levde högt på att han i sin ungdom gjort en resa till Sydamerika som styrman på barkskeppet "Linda Morgenrooden". Han fick också heta *Prigi*, tydligen som följd av en förväxling mellan fartygstyperna bark och brigg.

Styrmans bror Gottlieb var till denna grad gästvänlig, att hans hem stundom kunde jämföras med en klubb och han själv fick heta *Klobi*. Hans syster som var gift med *Gamel-Reino* kallades *Reino-Maria*, men också *Sjömans-Gloria* då hon brukade skryta med att "alla hennes fem söner var sjökaptener".

Kopka är en härledning från det ryska smeknamnet Jakob → *Jakobka*. Hans dotter hade små nätta musöron och kallades *Kopkas messi*.

Min farfar *Smits-Frans* gjorde sin 5-åriga värnplikt i Ryska Kejsarinnans Livgarde Till Häst och kallades efter hemkomsten *Kasakin* (kosacken). Man skiljde på *Jorkas-Frans* och *Valli-Frans*. Båda hette Frans Rosen och var jämnåriga, men bodde på skilda håll.

Att *Gud-Frans* tog det där med religionen på allvar, var det ingen som ifrågasatte. Däremot var det knappast troligt att *Kejsar-skräddarn* skulle ha sömmat vid något hov. Varifrån han fick sitt namn känner jag inte till, lika lite som jag vet vad som var upphovet till *Bojo-Artur*, *Broks*, *Virlam*, *Strali-Gustav*, *Walii*, *Tim-Tam* och *Emmos-Påso*.

De ovan uppräknade namnen använde man alltså som regel endast "bakom ryggen" på vederbörande. Det som på sin tid kunde ha tolkats som en elakhet eller en förolämpning sorterar idag närmast under kapitlet bygdekultur. De berörda personerna har för längesedan gått ur tiden, och jag hoppas, att ovanstående rader inte tolkas som en respektlöshet mot våra förfäder utan endast som en strävan att bevara något av den ibland underfundiga, andra gånger lite elaka folkhumorn, som tack vare den muntliga traditionen har levvt kvar till våra dagar, och som tyvärr snart kommer att vara spårlost förlorad om den inte nedtecknas i tid.

Typiskt landskap
i Nord-Estland.

Kämpas-rännas e Kälskon

Bränn-fälke vor e Kälskon å hälft hläfte fråm Gutanäs mä häi-gäråse. He var ån riftjan räps-vålajk. Tåm had lihl hunn mä se som flau å snuta ute all buska å tuana.

Ått som sole bränd blaj man let tårnor e mun. Anders seft opp dricks-tinnaln å had just fåe gate mot munn, tå ga hunn kam skäråndor mä vålde fart mot Anders. Anders laj ånt grill funder eve hankfåre hunn had så bråtet fårfor n herd å so ån ån geitings-svarm var bakket hunn. Hunn had lickast stopp nåsa just mitt ute eitt geitings-bo å he å klart ån tole fråmånd tift geitinge ånt om.

— Huust, huust, ravla Anders, ge de å! Bara hunda-skjahle sefst se bara nembra opa bon, njocka å spratt opp mot borste ått n. Geitinge furra nö mä ringom Anders.

Anders var e villråe. Han blaj ånt å mä hunn å hunn blaj ånt å mä geitinge. Håla ana var dor te gærånd ån te fråst ränn fråm hunn å tå kanske hlipp geitinge. Han to nö kosa mot häi-lavo, bara hunn å geitinge to fårstås mä sa kosa å vor mä sa fiksor som Anders. Anders var tårpa han fårst som lickast koma gärm lavo-kloggen in e lavo. Hunn stackarn kund ånt spritt så huft å han blaj nö ståndor utafåre lavo. Bara he mårft ånt Anders. Ått som geitinge had kome in bakått Anders e lavo blaj säkorhajte tår ånt bårta ån utafåre.

— Huust, huust, skria en mång gån- gar å blåfta mä arma å kasta mitsa mot geitings-svarman.

Ingeting hälft, å nö mot n nianste gärm kloggen å ut. Han satt nö å mot buska, hunn bakått. Åtor herst dor fåte order mot hunn, bara han ränd bara bakått bon — åtor å fram to da åttoråror fråm lavo-båckan te buska.

Anafålke had long lad räpsana ått sia å folgd mä sterst intresse spektakle ver lavo. Hitt kämpas-rännase var no he all tokatast som dom had sitt å herd om

opa mång år. Tåm sköld ha lae se klue!
Åttorst skria Anders migga allt som a hårka:

— Hankfåre skinar dö gammol män-skebåne åtor å fram? Majkor dö opp bajna? Hunn ha ånt have geitinger mä se alsja tö spratt in e lavo!

— Spitorsken, sa en, hankfåre ha ingen soa hitt får? Här ha man nö ränd se nästan deor å lie trit se te svin opa ga hunn, å ne alla stå bara å gåna å glis. Hank å dricks-tinnaln?

Han mo lige e gråse tår som dö sålvor kasta ner n tå dö bårja opa te skajn fåre geitinge, sa migga.

Tinnaln lo e gråse, bara tår kam ingeting ör n, åjn lihla dagg lo å skålpa opa tinnal-butne, he var allt.

— Håm är e som å dricks-håm här, butra Anders.

— Håm aron ån dö sålvor, sa migga. He var tö som lit dricke ränn ör. He å råt undolet, sa a, tö å långlendor e räps-jårge bara råndor fiksa ån hunn tå noan geiting furrar bakom hue ått de.

Å sja hoggd a tel te råse.

Hitt var mårsta fåre Anders. — Håla dripjar dö om geitinge sa en. Troor dö ån man har tiort te ludet som tåh tå deen fråstar snapol ått se? Skuld tö vila håva geitings-gift ute de å ånt vita om dö får låva håldor daj?

— He vålde som tö ha bleve gæmmolto mä hoiss order, sa migga.

He lena se nö ånt maer te kåplas. Middas ita-tien var opa. Fedå-pusan tost fram å fålke sefst se e skoggan bakom lavo-endan. Noen svarva ain häi-gåvo unde atskade de sita opa. He var just ånt likras-kram som plockast ut ör pusan. Bara he som man had småka råtavis gutt ut ute karsk luftn tå live had lie bli råtavis tomt. Öndolet var e ån Anders, som jamt bruka vara duftjan itar, nö sa ån en ånt had noa italust grill.

Opa hajmvegen blaj e ånt mike språka, bara såvit sast e tårpa ån e var åttorst gånge som hunn fick folge mä opa häi-gåra.

Elmar Nyman

ESTO 80 i Stockholm. Deltagarna marscherar från Humlegården till Kungsträdgården.

Notiser, saxade från estniska tidningar *Hugo Mickelin*

Den konstitutionella krisen och förnyelse i regeringens sammansättning

Den konstitutionella krisen och förnyelse i regeringens sammansättning pågår alltjämt.

Utländska ambassader, ackrediterade i Estland

Vid 1994 års början var 48 länders ambassader ackrediterade. Dessutom fanns 17 andra diplomatiska representanter installerade. Av de ackrediterade residerar 12 i Tallinn som ambassadörer och 6 som konsulter. I Estland finns även representanter för 6 internationella organisationer. Estlands utrikesrepresentation finns i 29 länder.

125-års jubileumssångfest sommaren 1994

År 1869 ägde den första sångfesten rum i Tartu (Dorpat). I år – den 18 och 19 juni i Tartu och från 26 juni till 3 juli i Tallinn (Reval). Från Läänemaa-länet Wiek (Hapsal) har registrerats 25 körer och 16 folkdanslag. Dessutom en del musikanter. I Tallinn arrangeras även XV-de folkdansfesten som ett 60-årsminne.

ESTO 1996 – sjunde i ordningen

48 organisationers representanter var den 6 nov. 1993 samlade till kongress

i Eesti Maja för att behandla genomförandet av nästa världsfestival ESTO 1996, som enligt planen startar i Stockholm och fortsätter i Tallinn. Förmodligen den sista i serien. Tidigare har ESTO-festivaler ägt rum: 1972 Toronto, 1976 Baltimore USA, 1980 Stockholm, 1984 Toronto, 1988 Melbourne Australien och 1992 New York USA.

I april i år fastställdes logotype-symbolen från de 20 förslag som var insända för ESTO 1996. Utformaren av det vinnande förslaget – Jaak Poom – är bosatt i Tallinn.

Pågående handläggning för återfäende av egendom

Vid årsskiftet 1993/94 hade länet Wieks (Hapsal) kommission behandlat 2628 ansökningar av 11000 erhållna. Nej-beslut hade fattats betr. 142 ansökningar med motivering "bristande dokumentation av släktförhållanden till tidigare ägare".

Huvudorsaken till den sega behandlingen påstås vara det tröga sättet att få dokument från arkiv. Inom länet har 6 kommuner själva tagit hand om anskaffandet. För Nuckö-Rickul var 159 ansökningar positivt beslutade. Inom detta område hade inkomna ansökningar registrerats betr. 935 fastigheter. Men detta gäller inte lika antal sökande, då en del av dessa sökt att återfå flera fastigheter.

För Ormsö hade då klartecken getts

till 69 sökande och ansökningar var inlämnade för ca 560 fastigheter av mindre antal sökande. Dagsläget i juni 1994 är ej känt.

Egendomsreformens genomförande fortlöper trögt. En sammanslutning har organiserats i Tallinn för att påskynda återfäendet av mark och all annan egendom som tidigare sovjetregim rättstridigt beslagtagit.

Av sammanslutningens tio programpunkter återges den sista:

"Vi vill sluta samman, föreningsorganisera så många som möjligt av över 200.000 av Estlands rättsliga egendomsägare för att effektivt påverka egendomsreformen och för ett tillfrisknande av det estniska samhället".

I återlämningsproceduren ingår tre etapper:

1. Fastställande av rätt ägare på basis av inkomna och senare kompletterade handlingar.
2. Beslut om återlämnande.
3. Det verkliga återlämnandet.

I Tallinntidningen "Rahva Hää" – Folkets Röst – stod den 11 mars 1994 bl. a. att läsa att gratis konsultation ges i *allmänna frågor* om egendomsreformen i KONSULTATIONSKONTORET, Suur-Karja 18, Tallinn, varje tisdag, onsdag och torsdag kl 17-19 och på lördag kl 9-12.

Länet Wieks-Läänemaa fastighets-registreringsämbete

startade sin verksamhet vid årsskiftet 1993/94 med adress Lahe tänav 21², Hapsal. Där har registrering påbörjats av gamla/nya ägare som successivt återfår jordbruks- och andra fasta egendomar. Motsvarande lag mottogs av Estlands riigikogu (riksdag) den 15 sept 1993.

Notarial verksamhet i Hapsal

Många estlandssvenskar har i ivern att återfå sin fädernetorva ofta blivit hänvisade till "Notarius Publicus". Från 1 nov 1993 gäller ny lag – verksamheten är inte statlig. Notarien är privat ämbetsman. Notarius Publicus i Hapsal under de senaste 26 åren, Marta Kumari, har efter 3 dagars Tallinnkurs och ämbetsd påbörjat verksamheten som "egen". Av den ersättning notarien erhåller skall 33 % vidarebefordras till statskassan.

Fega rättor

Utlandsesterna har av en tjänsteman vid Estlands UD beskyllts för att vara fega rättor, som år 1944 lämnade Estland i panik men nu återvänder i syfte att underblåsa hat mellan bröder.

Estlands president, Lennart Meri, har bett utlandsesterna om ursäkt för detta uttalande.

Sommarparadiset i Roosta, Rickul

Min far Karl hade i mitten på 1930-talet för sin tomt i Roosta ritat ett enplanshus med tre rum och kök och byggt detta själv med tillhjälp av Roosta Annas son Edvin, en synnerligen stark ung man. Varje sommar lämnade mina föräldrar, jag och fr om 1939 min då ettårige bror Allan vårt fyrfamiljshus i centrum av Tallinn för några ljuvliga månader i Roosta.

Resorna företogs i regel med buss på dammiga vägar. De första busstureerna blev jag alltid illamående och var tvungen använda spypåse men när jag fick det goda rådet, att aldrig titta på de "förbipasserande" träden utan gå långt fram i bussen och titta på den mötande vägen, blev jag aldrig mer åksjuk.

På tal om bussen, minns jag så väl hur denna formligen grävdes/röjdes fram ur skogen någonstans i Rickul där den varit gömd för upptäckt av ryssarna men fick komma ut i dagsljus igen när tyskarna tagit över 1941-44. Konstigt nog startade bussmotorn ganska lätt men den var ju förstås utvilad! Min far och jag var bland dem, som fick göra bussens första tur till Tallinn efter bussens framtagande och jag minns att en bro på landsvägen var så sönderskjuten, att passagerarna måste lämna bussen och att bron blivit såpass smal, att det ena hjulet i det bakre paret på högra sidan hängde i luften men "det gick vägen"! Vår sista lyckliga Roostasommar blev 1943. Jag föddes våren -31 och mina Roosta-minnen härrör sig huvudsakligen från min 7-årsålder tills jag var något över tolv år.

Stalin

Mina älsklingsdjur var hästar och det mest spännande och roligaste, som jag visste, var, när någon gav mig ansvaret att styra med tömmar. En bit på vägen bakom Rickuls kommunalhus fanns en bondgård, som kallades Graisasa. Varje sommarmorgon (med få undantag), när solskivan vid fem-tiden började lysa upp nattens mörker, kröp jag tyst ur min säng för att inte väcka mina föräldrar, tog på mig korta byxor, kortärmad skjorta och en stor bit estniskt surbröd som "färdproviant". Skodon använde jag aldrig på hela somrarna utan det bar av i högsta fart genom skogen med sina blåbärs- och andra snår ty man var tvungen att springa snabbt för att huggormarna inte skulle få tid att hugga till! Och huggormar fanns det gott om! Efter ca en kilometer i

"hundrameterstempo" (det var kanske anledningen till, att jag sedermera i Sverige blev en ganska hyfsad sprinterlöpare) kom jag till Graisasas gårdsgård och där stod alltid Stalin, den största häst jag sett, väntande på mig. Ryssarna hade kvarlämnat Stalin vid deras flykt och man hittade inget annat passande namn. Den stora hingsten visste, att jag till honom medhaft bröd och han frustade förnöjt visande sina enorma tänder. Stalin var jag inte speciellt rädd för men väl den lilla märren, som han hade som sällskap. Märren tyckte jag, visade tendenser på avundsjuka och elakhet och visade tydliga tecken på att vilja bita mig. Eftersom jag inte ville taga den långa omvägen runt hästhagen, gjorde jag alltid samma trick. När Stalin fått sin brödbit kastade jag resten en bit ifrån märren ty då fick jag tid att klättra över gårdsgården och försöka sätta nytt rekord i tid till bondgården medan märren var upptagen med brödet. Men så snart märren ätit brödet, kom hon alltid i full galopp efter mig gnäggande och färdig att bita mig och hon hann alltid nästan upp mig när jag kastade mig över stängslet. Det gällde, att inte snava!

Väl framme fick jag deltaga i gård-folkets frukost och denna smakade alltid underbart med välling eller gröt, härligt lantbröd, hemkärnat smör,

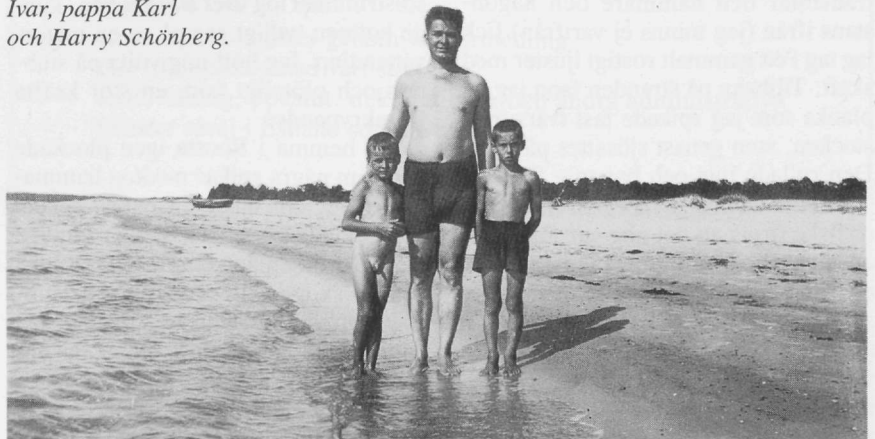
hemlagad ost mm. Jag ansågs som en fullvärdig medarbetare mina år till trots och tänk så underbart, att nästan känna sig som vuxen!

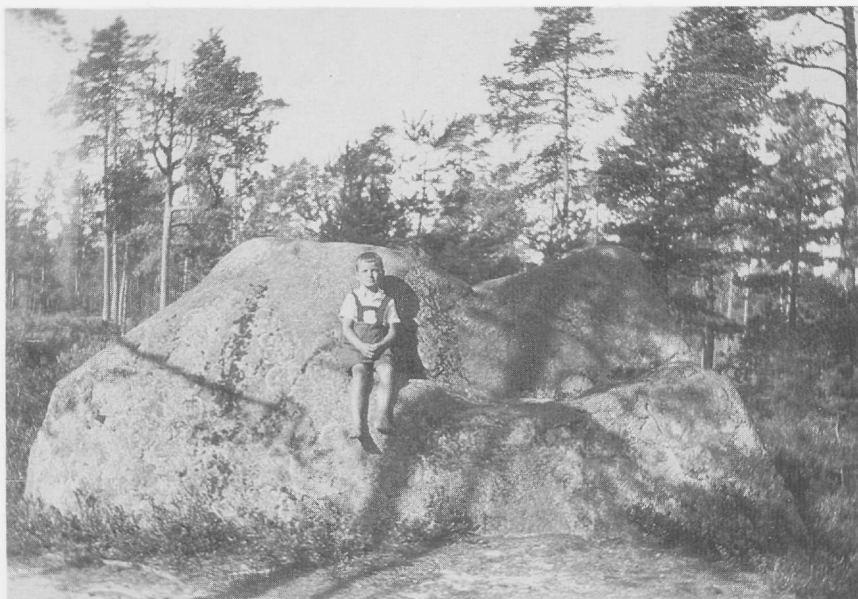
Att hålla i tömmarna till Stalin högt uppe på en fullastad höskrinna — det var LIVET det! Märren fick jag inte styra — den lydde mig inte! Till mina sysslor hörde, att med en hacka få fram färskpotatis ur raderna med plantor och jord. Det var kul jobb och en och annan rå potatis åt jag på stället med välbehag.

Flunderfiske

Ibland när jag badade i havet (samma lärde jag mig först i Sverige), såg jag konturerna av ganska stora flundror nedgrävda i bottenanden. Speciellt lätt sågs sådana konturer när det rådde frånlandsvind och spegelblankt vatten men då gällde det att vara där just vid soluppgången då det var som lugnast ty någon timme senare krusade sig havsytan och då kunde inte flunderkonturerna ses på ca 1,5-2 meters djup. Någon hade sagt mig, att då frånlandsvind råder, blir vattnet i närheten av stranden kallare och flundror söker sig dit då. Ibland hade jag turen att gående i havet se någon enstaka flundra och då smög jag mig nära fisken och satte kvickt på ena foten. Sedan tog jag in mesta möjliga mängd luft i lungorna, satte mig på huk, oftast under vattennivån och tog ett stadigt grepp med båda händerna om flundran, som i regel var väldigt stark. Och så med flundran i händerna gällde det att springa i land. Ibland trampade jag på någon piggvar och detta kändes verkligen! För mig! Men mor blev extra glad för den fina fisken. En sen eftermiddag tog jag en liten tvåhjulig kärra med mig till stranden för att på den lasta drivved för

Ivar, pappa Karl och Harry Schönberg.

Ivar och stenen.

badstubrånslä hemma. Havet låg spegelblankt och jag kunde inte låta bli att gå ut ca en meter i vattnet för att spana efter flunderkonturer. Jag hittade en stor en. På med foten — aj, en piggvare! Väl med fisken på stranden fick veden på flaket samsas med piggvaren. Jag drog hem kärran. Väl hemma fanns inte fisken på lasset! Det hade redan börjat skymma men jag ilade tillbaka mot havet. Ett par hundra meter innan stranden fanns ett kärr där den vattenbemängda stigen måste forceras. (En sommar slog jag ihjäl ca 50 huggormar just där, i barnsligt oförstånd). Högsta fart på benen och väldiga skrik för att skrämma ormarna hörde till min "teknik" vid kärredspasserandet — så även denna afton. Vad glad jag blev då jag fann piggvaren nära stranden och med denna i händerna sprang jag hem till mor och far. Jag har aldrig tyckt om, att mat förspills i onödan.

En vacker sommardag (de var nästan alltid vackra på den tiden), fann jag en stor rund stock skvalpande vid stranden. Jag sköt upp stocken så långt på stranden, som jag orkade. Väl hemma letade jag fram några stora spikar, ståltrådsbitar och hammare och någonstans ifrån (jag minns ej varifrån) fick jag tag i ett gammalt rostigt ljuster med skaft. Tillbaka på stranden fann jag en plank som jag spikade fast tvärs över stocken, som genast sjösattes på prov. Den rullade inte och bar mig fint.

Så kom då många morgnar med ljusterfiske (trots att det nog var förbjudet att ljustra) och som mest kunde jag få ett tjugotal stora fina flundror. Mor saltade in fisken för vinterbehov. Jag åt aldrig fisk, som jag själv fångat (jag vet ej varför jag hade denna aversion, men jag njöt av att se andra tycka om att äta den).

Kräftfiske

Om jag minns rätt, fanns det en bondgård intill ån i Höbringe som kallades "Johansgården" efter framlidne Johannes Pelmas. Under mina Roosta-somrar innehades gården mig veterligen av Anders och Lena Pelmas. Jag minns dem väl — gästfria och gemytliga, som tycks vara ett gemensamt storslaget särdrag hos alla i släkten Pelmas, som jag haft äran och nöjet att råka.

Min far berättade för mig, att han i sitt unga mansliv tillsammans med vänner fångat stora kräftor i ån vid nämnda Pelmasgård. Alltid på nätterna med stavlampor vars starka sken lyste upp åbotten där man kunde se hundratal kräftor och det var bara att med håvar eller bara händerna plocka åt sig. Och enbart de största togs och sedan blev det kalas! Enligt vad jag minns, var dylikt "ljusskenskfiske" förbjudet.

En dag visade min far stället i ån där många kräftor mött sitt öde. Jag hittade alldeles invid åkanten en stor stubbe, som var något böjd inåt landbacken. Under en del av stubben kunde jag delvis se av stubben skuggat vatten och botten kunde inte ses där. Men där solstrimman tog över av skuggan, kunde botten tydligt ses på ca en meters vattendjup. Jag höll mig stilla på stubben och plötsligt kom en stor kräfta framkrypande!

Väl hemma i Roosta igen plockade jag fram några spikar medtog hammare och en stor bastkorg bakpå cykeln och cyklade på smala, delvis sandiga och trädrotbemängda stigar genvägen genom skogen till stubben vid Höbringeån. Med en kniv skar jag av två lämpliga grenar, skälade dem i ena änden och fäste dem med spik och hammare så att det hela liknade en sockertång. Korgen halvfylldes med brän-

nässlor ty det hade min mor sagt håller kräftorna pigga. Försiktigt sänktes fångstredskapet i skuggan av stubben till ca en decimeter ovan botten. Snart backade en kräfta med enorma klor sakta ut i solstrimman, min tång grep den om ryggen och med ett kast hamnade kräftan på landbacken i det höga gräset. Sedan var det bara att med ena handen gripa kräftan runt kroppen (bakom de viftande klorna förstås) och släppa den i nässelbädden där den skyddades mot solstrålarna. Inom en trekvarts timme hade jag nog ett tjog, fäste en duk med andningshål över korgen och cyklade hem till mor. Denna procedur upprepades varje gång mina föräldrar blev kräftsugna. Själv har jag aldrig kunnat lära mig att uppskatta kräftätning såvida inte någon rensar dem åt mig men även då tycker jag, att kräftsaken är övervärderad...

Vår hund, taxen Maus

Detta minne har inte med Roosta att göra men väl Tallinn och Höbringe. Den 16-åriga Maus började tappa sina tänder — åldern började taga ut sin "rätt" och fast föda kunde den inte mer tugga. Min far var en stor djurvän och han hade förläskat sig i Maus såpass mycket, att trots Maus tuggsvårigheter och dåliga päls. Far ville förlänga avskedet för alltid i det längsta. Och så viftade ju Maus alltid på svansen trots sitt eländiga tillstånd.

En dag kom besked att Pelmas från Johannesgården från Höbringe ankommer med häst och vagn till Tallinn för att göra affärer. Min far bad Pelmas att vid återfärden till Höbringe medtaga Maus och avliva den där, vilket Pelmas godtog.

En vecka efter Maus avresa till den sista vilan, sitter jag vid köksbordet i vårt Tallinn-hus och kikar ut genom ett fönster. Plötsligt ser jag Maus komma med ett långt snöre om halsen glatt viftande på svansen men mycket, mycket trött! Återseendet glädje var stor och tårfull! Vad hade skett?

Jo när Pelmas med häst, vagn och Maus kommit till Höbringe, band Pelmas fast hunden vid ett träd och gick in för att hämta sitt gevär. För att lindra den obehagliga känslan att skjuta en gammal släktvän, tog Pelmas några snapsar och därefter gick han ut för att fullborda sitt hemska värv men — Maus var borta! Den gamla trogna hunden ville tillbaka hem än en gång och trots att den inte hade tänder att bita av snöret, hade den tagit sig loss och orkat den långa vägen till Tallinn! Frid över Maus minne!

Bär och svampar

Det fanns riktiga svampförekomster i Roosta och när något av de på den tiden

sällsamma sommarregnen föll, var det dags, att efter ett par dagars regnuppehåll plocka svamp. Tex riskor och skivlingar. Jag hade lärt mig var de bästa svampställena fanns och jag brukade medtaga två tioliters korgar, som alltid fylldes. Mor marinerade svampen i stora kärler för kommande vinter och även jag åt ty ättiksmak har alltid tilltalat mig.

De bästa och största skogssmultronen växte i Roosta-Annas kohage men den ensamma elaka kon i hagen kom alltid rusande emot mig som en vild tjurfäktningstjur så det var alltid förenat med livsfara för mig att plocka de härliga smultronen där. Stora horn hade kon dessutom!

Blåbär och lingon plockades i regel i 10-liters hinkar och vid speciell god tillgång sålde vi till hågade spekulanter.

Dumdristiga pojkar i livsfara

Några kilometer bortom den lilla roddbåten, som syns på stranden i Roosta, fanns en långgrund vik "Va vike". Ibland ankrade segelfraktskutor några hundra meter ut i viken där djupet var tillräckligt. Lasterna bestod av virke och jag såg hur hästarna, ofta motvilliga till havsdopp, med piskor och tillrop av kuskarna drevs ut i havet med vagnar lastade med virke ända tills vattenbrynet nästan nådde till halsen på respektive häst. Därefter lastades virket från vagnarna till roddslupar, som roddes ut till väntande fartyg.

Mina kamrater, Harry och Karl Schönberg "lånade" ofta den ovan nämnda roddbåten, rodde ut till lastfartygen och ägnade dessa ibland. Det var spännande – speciellt som ingen av oss kunde simma men tystnadsplikt rådde – ingen fick tala om detta hemma!

Ivar Boman

P. S. På den stora stenen på fotona lade vi ut filtar och madrasser, drack saft och åt bullar och solade oss lättjefullt i den rena luften.

D. S.

BOKANMÄLAN

Ormsö – en ö i världen

"Ormsöborna äro ovanligt pigga och vakna med en mången gång förvånansvärt god intelligens".

Denna observation redovisas av H. C. Sjöcrona i "Svenskminnen kring Östersjöns stränder" från 1936 efter ett besök på Ormsö. Citatet återges av Anders Källgård i "Öar" en bok om öar och besök på öar runt om i världen. Skildringen av besöket på Ormsö är

varken lång eller märkvärdig. Det märkliga är möjligen tidpunkten för besöket och framför allt det sammanhang som skildringen ingår i.

Besöket äger rum mellan morgon- och kvällsfärjan den 6 augusti 1991. Det är dagarna före kuppen mot Gorbajov. Sovjetmakten står ännu och väger. Det är långt till dagens diskussion om återlämnande av mark och planering av en ny framtid för Ormsö. Guide för besöket är Ervin-Johan Sedman. Han tar besökaren till de "givna" platserna och människorna. Allt presenteras och förklaras med ett stänk av Ervin-Johans underfundigt visa och en smula skeptiska syn på människor och företeelser. Författaren förmedlar lätt-samma glimtar från livet på Ormsö under en svår men långsamt ljusnande tid för ön. Det dagsaktuella blandas med en och annan återblick till tider då Estland och Ormsö var semester mål för många rikssvenskar.

Mot en stämmningsbakgrund av de kanske något patetiska försöken att trots den allmänna avflyttningen under kriget ändå hålla en utdöende svenskhet vid liv får vi följa den gamla medeltidskyrkans förfall och nästan bokstavliga återuppståndelse och ta del av människornas känsla för öns skört och kargt vackra natur och deras glädje över de gryende kontakterna utåt – till Sverige.

I Anders Källgård självupplevda värld av öar och ömänniskor intar Ormsö och ormsöborna en lika självklar som just därför smickrande plats: Vid sidan av ett tjugotal andra öar med för oss mer exotiskt klingande namn som passerar revy i boken – från Island och Queen Charlotte Islands utanför Alaska i norr till Tongatapu och Chatham utanför nya Zeeland i söder, från New Providence och Miquelon i Nya Världen till Atafu och Pitcairn längst bort i Söderhavet, från Jersey till Blå Jungfrun – hittar vi som sagt också Ormsö.

Anders Källgård har gjort öar till sitt livs hobby. I öfolkens vattenomflutna tillvaro, isolerade men med fri horisont, ser han grunden till öbornas särpräglade karaktärer – egna för varje ö, men gemensamt avvikande från icke öbors mer allmogliga framtoning.

Hans bok är trivsamt, tankvärd och lättillgänglig – även för fastlänningar.

Olle Lindström

*

Tematräffar

De utlovade estlandssvenska tematräffarna har arkivgruppen beslutat uppskjuta till efter årsskiftet, med anledning av alla andra arrangemang som vi deltar i under Minnesåret.

Bertil B.

I Estland får du alltid något utöver det vanliga!

Hyr sommarstuga på Svenskön Ormsö i lugna natur-sköna Norbi!

- Friliggande torp om 3 rum och kök + bäddbart uthus 500 m från havet.
- Lämpligt för 1-5 personer.
- Värden förser gästerna med mat i kylskåpet för självhushåll.
- Värden kan anordna rundturer på Ormsö.

AFFÄRER

Knyt affärskontakter genom vår förmedling.

Gör affärsresan med vårt stöd.

Redovisning, bokslut, deklarationer och andra administrativa tjänster såväl i Estland som i Sverige.

För ytterligare information:

Ekonomi/Data i Tiden AB

Nils Lindeberg-Lindvet

Tel och fax: 0591-151 60

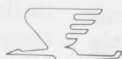
Adress: Sikfors, Stentry, 712 93 Hällefors

MÖT SVENSKA ESTLAND!

"Endast gravarna berättar. . ." heter en nyskriven reseberättelse om svenska Estland. Sensommaren 1993 gjorde författaren Harri Blomberg en resa i nucköbygden och har från den samlat ihop material. Publikationen berättar om svenskarna, historien, politiken och naturen i Estland. Läs om femtio års sovjetiskt förtryck och hur dagens estlandssvenskar försöker återskapa den livsmiljö som fanns före andra världskriget. Läsarna får möta författarens tankar om sina nya bekantskaper och vardagen i Birkas by under några veckors tid i augusti månad.

Författaren träffade bl a de sista ormsösvenskarna, men även deras barnbarn och var med när Birkas folkhögskola nystartades. Är Kustbons läsare intresserade av att veta mera så säljs reseberättelsen till ett pris av 50 kronor (inkl. porto).

Sätt in pengarna på postgirokonto 69 09 05-1978, märk talongen "Harri Blomberg" och ni får snart "Endast gravarna berättar. . ." med posten.

Nordisk Cedok
resebureau AB

VÄLKOMMEN ATT BESTÄLLA ERA RESOR TILL ESTLAND VIA OSS!

**Vi kan förmedla resor med ESTLINE liksom med flyg/
ESTONIAN AIR, FINNAIR och SAS.**

VI KAN HJÄLPA ER MED ROOSTA SEMESTERBY, eller hotellen i HAAPSALU, inkvartering på ORMSÖ, DAGÖ och ÖSEL liksom många andra hotell i Tallinn och i andra städer.

Hos oss kan Du köpa resan för Dig själv och familjen eller för en hel grupp! Vi kan "skraddarsy det mesta".

Vi samarbetar med VIVE KARI i Haapsalu och på Ormsö genom hennes resebyrå HAAPSALU INTERNATIONAL TRAVEL SERVICE (H.I.T.S.) men Ni kan även göra Era inkvarterings- och andra arrangemang direkt hos dem, fax/tel 009372-47-44335 eller på kontoret på TAMMIKU hotell 009372-47-56773.

"PÄEVA PENSIONAT" öppnas i Haapsalu till sommaren, ett trevligt ställe i Gamla Stan vid havet.

NORDISK CEDOK RESEBUREAU AB

VD Margita Åberg-Palosvirta med personal.

telefon 08-678 04 40 telefax 08-678 77 17

BIBLIOTEKSGATAN 26, (mellan Stureplan och Biblioteket)
STOCKHOLM

**Rickul/Nuckö
Hembygdsförening**

Föreningen har nu påbörjat sitt tredje verksamhetsår.

Av den årsberättelse som sänts ut framgår bl a att antalet medlemmar och stödmedlemmar 1993-12-31 var 534 st.

Årsmöte hölls den 23 april. Vid årsmötet omvaldes Einar Hamberg till ordförande. Även i övrigt följde mötet valberedningens förslag. En fullständig förteckning över styrelsemedlemmar m fl finns i det Medlemsblad som i juni sänds ut till medlemmarna.

Medlemsavgiften för 1995 fastställdes till 100 kr och för ungdomar under 25 år 50 kr.

Under sommaren högtidlighålls Minnesåret med ett särskilt program i Nuckö 23-24 juni, och i Rickul 25-26 juni.

Kanske kan detta firande bli en början till rekrytering av yngre medlemmar. Här har vi ännu inte lyckats. Gör en insats — intressera dina yngsta släktingar. Föreningens framtid kräver en förnyring!

**UNGDOMAR UNDER 25 ÅR BLIR
MEDLEMMAR FÖR ENDAST 50 KR!**

Pg 55 68 81-1.

Per-Erik Fyhr

Informationskommittén

Fotoinsamling

SOV:S FOTOARKIV är relativt välförsett med foton från de gamla hembygderna och från våra större årliga sammankomster här i Sverige.

Däremot är vi så gott som i total avsaknad av foton från estlandssvenskarnas liv hemmavid och på arbetsplatserna under den första tiden i Sverige. Under minnesåret är det angeläget att kunna göra denna dokumentation, varför vi nu vill be var och en att till S O V, Vikingagatan 25, 113 42 Stockholm, snarast insända eller inlämna så många fotografier av detta slag som möjligt.

Med ett varmt tack i förväg!

SOV:S ARKIVGRUPP
OCH KUSTBONS REDAKTION

ESTLANDSSVENSKT SEMINARIUM

Under rubriken

**Geografisk och historisk forskning
i svenskbygdens utveckling**

hålls det estlandssvenska Minnesårets andra seminarium

Ondsdagen den 21 september 1994 kl. 15.00

på Kulturgeografiska institutionen, Stockholms universitet,
Norrtullsgatan 2, Stockholm. T-bana Odenplan.

Kaffe serveras i anslutning till seminariet.

Göran Hoppe

SONG- KÖREN

*välkomnar
fler som vill sjunga!*

*

Ring vår körledare
Helle Lemmik 08-26 88 23
eller

Lena Enggrön-Söderlind
0176-133 46

*

SVENSKA ODLINGENS
NYA GENERATION (SONG)

Estlands- svenskarnas historia i fickformat

En efterfrågad tvåspråkig,
komprimerad historik.

En perfekt present till dina
vänner i Sverige och

Estland. Skicka den med
dina brev eller lämna den

vid besök hos vänner och
affärsbekanta. 20 sidor.

20 gram. Text på svenska
och estniska. Illustrerad.

Fakta kontrollerade
av Viktor Aman.

Pris 20:-/st plus porto.

Finns på SOV:s expedition.
Ring 08-32 48 78.

Öppet mån-tor 9-14.

OLJE- MÅLNING

av

Erik SCHMIDT

– den berömda,
estlandssvenske målaren –

– SÄLJES –

Motiv: "Ormsökvinnor i Haapsals hamn", målad 1989, köpt i Stockholm 1989. Klara färger – mycket prydlig – stämningsfull.

Mått: ramen 51 × 68 cm;
duken 36 × 53 cm.

TILL HÖGSTBJUDANDE,
DOCK FÖR LÄGST 3.500:- kr

Kan beses efter överenskommelse i Stockholm *eller* i undantagsfall på amatörfoto framställt av säljaren till självkostnadspris, på uttrycklig order härom.

Skriftliga bud *senast* den 5 sept. 1994 o a meddelanden till:

Georg A. Kalmét
Artillerigatan 97
115 30 Stockholm

Ny- byggt hus säljes i Rickul

Huset är ca 92 kvm, 5 rum och kök.

Är nyligen uppfört i 2 plan.

Huset ligger ca 200 m från Rosleps kapell. Ca 700 m från havet. Det är ännu ej helt färdigställt. Kan ev. samägas med nuvarande ägare.

Ägaren direkt 009372-4797236.

För vidare information ring

08-866500

Göran Treiberg

**Reg.Fastighetsmäklare
MÄKLARSAMFUNDET**

Inkvartering på Ormsö

Om det är några som planerar
att åka till Ormsö sommaren
1994 och vill bo privat kan jag
ta emot 4-5 personer (frukost
serveras).

Kontakta mig per brev eller
telefon 009372-479 2347.

Jonne Berggren

Hullo
Vormsi
Läänemaa
Estland

Även
Valvi Sarepuu
kan ta emot
anmälan.

Tragiskt minnesår 60 år tillbaka

I Hapsaltidningen "Lääne Elu" den 29 juni 1934 stod att läsa = Fiske-sumpen "Lembit" från Ormsö hittades natten mot tisdag (25/26 juni?) som vrak vid Odensholm. Vid avfärden från Hapsal var fyra män och två kvinnor registrerade som ombordvarande.

Anders Aspelin 33 år, Lars Aspelin 24 år, Hans Aspelin 34 år, Johan Sjöman 19 år samt 16-åriga flickan Salin och en ett par år äldre flicka – syster till tre bröder Aspelin. Båda flickorna som tjänstgjort i Stockholm hade varit på semestervistelse i hembyn Rumpo, Ormsö och var på återresa till Sverige.

Tidningen angav att "Lembit" utklarerats i Hapsal inför Midsommaren och sökt lä i Rumpofarvattnen i väntan på bättre väder för att sedan fortsätta motorseglatsen med levande fisk till Stockholm. Så stod det i den första tidningsnotisen.

Båten var registrerad med hemmahamn Sviby, då den på mitten av tjugotalet var byggd av byns August Proos (senare känd som "gris-Gusta") och hade i början av 1930-talet sålts till Anders Aspelin i Rumpo. Han byggde om båten till sump för transport av levande fisk.

Nu plockar jag fram mitt "minne" om händelseförloppet. Under den aktuella tiden stod jag som grönt affärsbiträde i Ormsö Kooperativa Handelsförening som efterträdare till en annan Anders Aspelin (1910-1989) som hade flyttat till ETK-centralkoop. i Tallinn. Även han var bördig från Stoasa i Rumpo.

Det var det sovjetiska fartyget "Jean Jaures" – namnet taget från den franske socialistpolitikern (född 1859, mördad 1914). Denna båt hade krossat lilla "Lembit" i två delar. Akterdelen med Hans Aspelin och Johan Sjöman hade försvunnit i djupet. Vilken familjetragedi. Hans Aspelin lämnade efter sig hustru Maria och lillsonen Henrik Emil, då ännu ej ett halvt år (född 13/1 1934) Johan Sjöman hade sin mor, som var änka, och som kring olycksdagarna fyllde 50 år och en då 26-årig syster

som i Sverige bär efternamnet Elmblom.

I främre delen av båten hade skepparen Anders och de två unga flickorna befunnit sig och Lars som klamrat sig fast under fördelsskrovet. Dessa fyra räddades och "Jean Jaures" tog dem med till Leningrad, nuv. S:t Petersburg, varifrån hemfärden till Rumpo, Ormsö så småningom skedde.

Den flytande vrakdelen hade estniska fartyget "Lood" upptäckt och transporterat till Tallinn.

Skepparen Anders Aspelin (1901-1978) reste sig, och fick sedermera tag på en mindre sumpbåt. I den allmänna flyktingströmmen anlände familjen till Sverige 21/7 1943. Hustru Katarina (1899-1984) samt två flickor och två pojkar.

Överlevande Lars Aspelin (f. 1910) vigdes i Ormsö S:t Olai kyrka den 26 maj 1940 med undertecknads kusin Katarina (f. 1912) som är bosatt i Solna. Lars själv försvann i Sovjet efter tvångsmobiliseringen från Ormsö den 21 juli 1941, drygt ett år efter giftermålet.

Hur har det gått med de två unga medpassagerare – flickorna, som från Stockholm hade varit hemma på semester och nu var på återresa? Skepparens då 18-åriga syster Agneta företog en ny resa och bor i Sverige under giftonamnet Sedersten.

Den andra flickan – Maria Salin – stannade kvar i Rumpo och ödet ville att hon den 26 maj 1935 i Ormsö S:t Olai kyrka vigdes med hemmasonen-sjömannen Johan Kornblom (1908-1985). Namnändring i Sverige skedde till Tammgren. Maria bor i Stockholmstrakten och har i närheten sina tre vuxna barn med familjer. Sonen Ragnar Tammgren är aktuell i SOVSammanhang när det gäller konstnärliga bidrag.

Slutligen vill undertecknad nämna att vår nuvarande SOV-ordförandes Sven Salin – far Johan Salin (1909-1955) är kusin till den aktuella Maria Salin-Kornblom-Tammgren.

Hugo Mickelin

EN STUGA PÅ SKANSEN FORTS FR S 9

kas folkhögskola och samtidigt forskade på Rågöarna 1924-38, gav sedan ut det stora arbetet *Rågöborna*.

Vid denna tid var Nordiska museets samling av estlandssvenska föremål, 1085 nummer, den största utanför Estland, mest föremål inom mathushållning och njutningsmedel samt verktyg och redskap för manlig slöjd och textilredskap. Dräkterna var hela 457 st., av dem drygt hälften från Runö.

År 1928 hölls den första allestniska utställningen, den hittills enda, i Nordiska museet, med föremål från museer i Estland och Sverige. 1959 och 1980 hölls estlandssvenska utställningar i museet.

Efter Ernst Kleins och Gösta Seltings expedition 1923 har många andra forskare från Nordiska museet besökt aibofolket. Museet har nu en stor samling manuskript: teckningar, uppmätningar; och foton, i sitt arkiv och fotoarkiv, öppet för alla intresserade. Denna artikel är illustrerad med några av dessa foton. I museets bibliotek finns litteratur om det svenska Estland.

Det dubbla minnesåret

I år är det alltså inte bara 50 år sedan estlandssvenskarna kom till Sverige. Det är också 100 år sedan Artur Hazelius tog kontakt med estlandssvensken Jakob Blee för insamlingar i svenskbygden i Estland, en kontakt som ledde till det första och enda försöket att få två estlandssvenska stugor till Skansen.

Dessa försök ledde inte till något resultat. Men det finns en liten tröst. Efter mönster av Skansen, världens första friluftsmuseum, grundades 1957 Rocca al Mare i Tallinn. Där finns en estlandssvensk byggnad, kapellet från Suttlep. – Låt oss här på Skansen minnas Jakob Blee's fina insats!

Stig Appelgren

Litteratur

Otryckt

Jakob Blee's brev till Artur Hazelius. Artur Hazelius' brevsamling. Nordiska museets arkiv, Stockholm.

Tryckt

Allmogekulturen i Estland. Kort översikt. Nordiska museet 1980. Avsnittet Estland i Nordiska museet, s. 66-70 och litteraturförteckningen, s. 79-82.

Eesti ja Rootsi. Estland och Sverige. Utg. Anne-Marie Dahlberg & Toomas Tamla. Eesti Ajaloomuuseum, Tallinn 1993. Avsnittet Eesti ja Põhjala Muuseum, Estland och Nordiska museet, s. 135-139 jämte litteraturförteckning.

Suitsutare. Vabaõhumuuseumi uurimused 1957-1972. [Rökpörtet. Forskningar kring friluftsmuseet 1957-72]. [Sammanfattning på tyska]. Tallinn 1976, s. 89-107 (om Suttlep kapell).

Vår käre Son
Peter Ahlström

* 23 september 1961

† 24 mars 1994

har lämnat oss i stor
sorg och saknad

Vi älskade Dig

MOR FAR
JANERIC EWA
FILIP

Släkt och vänner

*Låt oss minnas de
soliga dagar
då sorg och smärta
fjärran var
Låt oss minnas de
glädjedagar
då vi tillsammans var*

Vår kära Mor
Farmor och Mormor
Pauline Stenberg

född Blomberg

* 15 augusti 1898 i Rikull

† 25 mars 1994 i Stockholm

Har stilla insomnat

MANFRED
HJALMAR o. RAGNHILD

ETHEL

Barnbarn

Barnbarnsbarn

Syster

Övrig släkt

och vänner

*Tack kära Mor för de tusen
stegen*

*För oss i världen Du trampat
har*

*Du gick den längsta, den
tyngsta vägen*

Och alltid redo att hjälpa var

Min käre livskamrat
vår älskade Pappa
Morfar och Farfar

Hans Bergström

* 22 oktober 1915

har idag lämnat oss
i stor sorg och saknad

Huddinge den 9 maj 1994

MARIA
INGA-BRITT
MARION o STEN
YVONNE o YNGVE
YNGVE o ISOBELL
IRENE o FRANK
SÖREN o ANETTE
Barnbarn
Syskon, släkt och vänner

*Givmild och trofast var Du
i livet*

*tungt är idag att stå vid
Din bår*

*Allt som var vackrast och bäst
har Du givit*

*åt oss barn under flyktande år
Nu faller tårarna tungt på*

*Din kista
sorgens och saknadens tår*

Agneta Lindström

* 25 januari 1903 på Ormsö

Somnade in i tron på
sin Frälsare 1 maj i Stockholm

LYDIA

Syskonbarn med familjer
Övrig släkt och vänner

samt
Bromma
Baptistförsamling

*En fridlös vandrare
är jag*

Din frid, o Gud

låt mig få.

Ej jämna stigar

begär jag.

Din viljas väg vill jag gå

Självs Fader Du lovat

mig bära

Trygg står till ditt löfte

min lit.

Jag vandrar mot hemmet

det kära,

Och nåd heter vägen dit.

Melita Pajumaa

* 23 december 1903 i Estland

† 2 april 1994 i Kista

Sörjd av

Syster och syskonbarn

Vår älskade

Ingvar Strandsten

* 26 januari 1929 i Rickul

† 8 mars 1994 i Haninge

BRITT

TINA och PETER

TOMMY och

MARGUERITE

ROSE-MARIE o. RISTO

KENNETH och PIA

Barnbarn

Syster

Släkt och vänner

Älskad – Saknad

*Du kämpat så tåligt
och länge*

Ditt hjärta för alla haft tid

Din hjälpsande hand har

nu domnat

Vi önska dig vila i frid.

Nytt vykort: "Rågöbornas danslag"

Inför SONG:s 10-årsjubileum och SOV:s Minnesår har vi bitt Erik Schmidt måla ett nytt motiv som kunde passa att reproducera som vykort.

Både detta motiv och det förra vykortet "Flykten" finns att köpa på expeditionen eller direkt av SONG.

Enklast genom att sätta in minst 50:- på SONG:s pg nr 486 15 63-7.

Skriv tydlig avsändare så kommer 10 vykort med posten. (5:-/st inkl porto)

SVENSKBYSIDAN FORTS FR S 19

En kväll när jag var liten (ca 1885) sade far till mig: "Kriste kom med mig ut och hjälp mig lasta en vagn med dynga. Du lastar upp till mig på vagnen så lägger jag lasten, för i morgon tänker jag åka till torget. Jag hoppas det är bättre priser på dynga mitt i veckan än på söndagen. På söndagarna är det ju så grymt många som vill sälja så då går priserna ner i botten. Man får ju knappt något då för ett lass dynga. Kom så går vi ut och lastar färdigt ett lass. I morgon är det fredag, då brukar det vara bästa torgpriser på bränsle".

Mor sade att sockret och kaffet var slut och så sade far att om han får bra betalt för lasset, så köper han ett nytt söndagsförkläde åt mig. "Då kan du ta det förkläde du nu har till vardags så slipper mor att alltid tvätta varje lördagskväll för att du ska ha rent till söndagen".

Vem kunde vara mera lycklig än jag? Jag som skulle få ett nytt förkläde. När far gick för att dra ut vagnen från vagnsskjulet sprang jag dit för att hjälpa till med att skjuta på. Far hann inte be mig hämta räfsan för att ta bort halmen som täckte dyngan för att den inte skulle bli våt när det regnade. Innan han hann blinka var jag allaredan uppe på högen och kastade av halmen med händerna utan räfsa. Så drog vi fram vagnen intill dynghögen. Far sade: "Ta och kasta ned de övre bitarna för de kan vara lite fuktiga. De får ligga och torka så kan vi använda dem själva när vi skall elda. Annars, om det kommer med en bit som är lite våt och den som vill köpa får se det, så gnäller han så mycket och vill pruta på priset". Jag lastade så fort på vagnen att far inte hann med att stapla dyngbriketterna mellan vagnsgrindarna. Det dröjde inte länge innan det var lastat och klart.

Den natten kunde jag inte sova bara för att jag skulle få ett nytt förkläde. På

natten ropade jag ett par gånger på far att han skulle stiga upp för att köra till staden. Far sade: "Ligg tyst och sov. Jag vet själv när jag skall stiga upp". Så gick han fram till fönstret och såg ut. Så sade han: "Karlavagnen visar att det är mitt i natten. Jag kör inte förrän dagsstjärnan kommer upp. Då kommer jag lagom till staden när det dagas och blir ljust. Och nu sover du, annars får du ännu stryk innan du får ett nytt förkläde".

Så blev det då äntligen dag. När far kom hem från staden tog han in det han hade köpt för pengarna han fick för sitt dynglass. Det blev en mark socker, en halv mark kaffe, en mark cikoria (till kaffesurrogat), en mark såpa, ett paket tändstickor, ett paket tobak, ett stop lysfotogen – och till mig: ett nytt förkläde! Så ännu en påse kringlor för fem kopek. Det var obligatoriskt att vi barn fick kringlor när far kom hem från staden och vi barn gladdes alltid åt det.

FAMILJENYTT

VIGDA

3 juni 1994 i Stockholm
Jan Erik Mickelin
Lena Törner

DÖDA

Mathilda Thomsson, född Stahl den 1 juli 1907 i Rickul avled den 15 april 1993 i Rimbo

Iris Maria Alun, född Smedberg den 28 februari 1928 i Huvudsta avled den 2 februari 1994

Gertrud Sjöman, född Beckman den 24 juli 1918 på Ormsö avled den 6 februari 1994

Alide Treiberg, född Heyman den 30 juli 1909 i Rickul avled den 20 mars 1994

Katarina Alros, född Lindström den 8 april 1904 på Ormsö avled den 23 april 1994 i Eskilstuna

LITET BIDRAG

ÄR OCKSÅ VÄLKOMMET!

Ett fint alternativ till blommor
är en penninggåva
till vår kulturförening.

SOV:s postgiro 35 13 11-6

BEMÄRKESEDAGAR

3:e KVARTALET 1994

97 ÅR

Kristof Österman, född den 16 juli 1897, Nuckö

95 ÅR

Sofia Treiberg, född den 15 augusti 1899, Rickul

Gertrud Lindström, född Appelblom den 26 augusti 1899, Ormsö

94 ÅR

Olga Blomberg, född Koinberg den 14 augusti 1900, Rickul

Johanna Aman, född den 22 september 1900, Nuckö

92 ÅR

Magdalena Malm, född Bergs den 3 augusti 1902, Runö

Ida Granberg, född Klippberg den 13 augusti 1902, Rickul

91 ÅR

Lars Svedberg, född den 25 juli 1903, Ormsö

Alide Antsvee, född Stubender den 29 juli 1903, Nuckö

Herman Nyman, född den 15 augusti 1903, Nuckö

Olga Borrman, född Tegelberg den 25 september 1903, Rickul

Agneta Enkel, född Sjöström den 26 september 1903, Ormsö

Berit Aman, född Adler den 30 september 1903, Hapsal

90 ÅR

Alexander Viksten, född den 8 juli 1904, Nuckö

Amalie Engbusk, född Eikelman den 16 juli 1904, Nuckö

Martha Romanov, född Simonsson den 20 juli 1904, Nuckö

Mathias Branten, född den 24 juli 1904, Reval

Katarina Asplund, född Liljeros den 24 augusti 1904, Ormsö

85 ÅR

Pauline Åkerblad, född Dyrberg den 6 juli 1909, Rickul

Alide Barud, född Tegelberg den 13 juli 1909, Nuckö

Katarina Ahlkvist, född Fällman den 4 augusti 1909, Ormsö

Elvine Jöers, född Branten den 4 augusti 1909, Rickul

Johan Sjöström, född den 26 augusti 1909, Ormsö

Hilda Koinberg, född Brun den 31 augusti 1909, Nuckö

Alide Olsson, född Ringberg den 1 september 1909, Rickul

Sigrid Ingeborg Szabo, född Strandberg den 4 september 1909, Reval

Katarina Wallin, född Åkerman den 12 september 1909, Ormsö

Lovisa Seeman, född Koinberg den 24 september 1909, Nuckö

Anders Thomsson, född den 29 september 1909, Ormsö

80 ÅR

Agneta Engström, född Friberg den 1 juli 1914, Ormsö
 Katarina Murman, född Selin den 2 juli 1914, Ormsö
 Hjalmar Thomsson, född den 21 juli 1914, Rickul
 Helga Tisman, född Tamberg den 24 juli 1914, Reval
 Irene Horst, född Jurgens den 30 juli 1914, Reval
 Olga Tennisberg, född Hamberg den 9 augusti 1914, Rickul
 Sven Nils Scheme, född den 12 augusti 1914, Reval
 Arvid Alun, född den 14 augusti 1914, Nuckö
 Selima Rander, född Koppelman den 18 augusti 1914, Vippal
 Axel Hallman, född den 30 augusti 1914, Rickul
 Elfrida Nilsson, född Strandsten den 8 september 1914, Rickul
 Bruno Gottfrid Freiman, född den 10 september 1914, Reval
 Johannes Harald Greisman, född den 18 september 1914, Nuckö
 Eugenie Kesküll, född Elvelt den 18 september 1914, Reval
 Rosine Holmström, född Ringberg den 20 september 1914, Rickul
 Hjalmar Arnold Hallman, född den 22 september 1914, Rickul
 Dorotea Stenberg, född Falk den 24 september 1914, Runö

75 ÅR

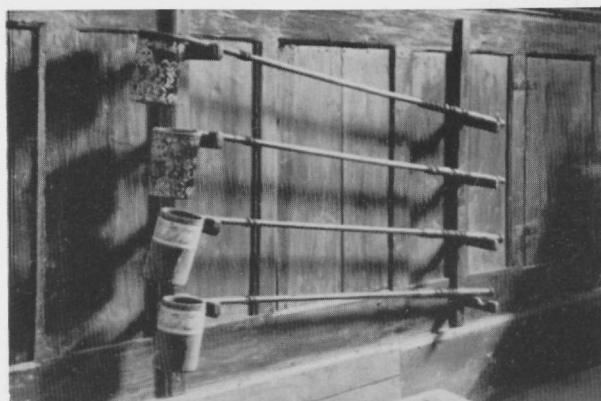
Verner Pöllupuu, född den 25 juli 1919, Reval
 Katarina Johansson, född Fällman den 2 augusti 1919, Ormsö
 Johan Blomman, född den 6 augusti 1919, Ormsö
 Johannes Herman Hammerman, född den 10 augusti 1919, Ormsö
 Oskar Friberg, född den 15 augusti 1919, Ormsö (bosatt på Ormsö)
 Anders Appelblom, född den 19 augusti 1919, Ormsö
 Gerda Adele Sjölund, född Laan den 26 augusti 1919, Rågöarna
 Magdalena Fagerlund, född Vikstrand den 11 september 1919, Runö
 Armilde Johanna Konga, född Hansson den 14 september 1919, Nuckö
 Johan Landman, född den 16 september 1919, Ormsö
 Hilda Borrman, född Truvert den 23 september 1919, Rickul
 Eduard Malm, född den 24 september 1919, Vippal
 Arnold Valentin Puuström, född den 25 september 1919, Nargö
 Johan Hjalmar Städ, född den 25 september 1919, Ormsö
 Tomas Dreijer, född den 26 september 1919, Runö
 Johannes Massalin, född den 28 september 1919, Ormsö

70 ÅR

Ester Astrid Luther, född Puhang den 2 juli 1924, Hapsal
 Vera Hübbe, född den 7 juli 1924, Reval
 Hilda Katarina Elsa Bergström, född Friberg den 8 juli 1924, Ormsö
 Valfred Nyman, född den 16 juli 1924, Rågöarna
 Algot Heinrich Sedman, född den 23 juli 1924, Nuckö
 Elmar Sedman, född den 23 juli 1924, Nuckö
 Alide Elmere Seman, född Lindgren den 25 juli 1924, Rågöarna
 Axel Ahlberg, född den 27 juli 1924, Ormsö
 Jakob Johannes Steffensson, född den 28 juli 1924, Runö
 Gottfrid Emanuel Falk, född den 29 juli 1924, Runö
 Olga Laning, född Sepp den 2 augusti 1924, Käina/Nuckö
 Arvid Rimmelman, född den 2 augusti 1924, Nuckö
 Armilde Zessi Mickelin, född Samberg den 6 augusti 1924, Korkis
 Ingrid Kindmark, född Heldring den 7 augusti 1924, Rickul
 Fridolf Granberg, född den 13 augusti 1924, Nuckö
 Åke Matson, född den 15 augusti 1924, Reval

Alide Maria Grevald, född Brandt den 18 augusti 1924, Nuckö
 Hilda Olivia Grönstrand, född den 20 augusti 1924, Orro
 Alexander Zeisig, född den 21 augusti 1924, Nuckö
 Emil Lindström, född den 27 augusti 1924, Ormsö
 Johannes Gunnar Lindblom, född den 28 augusti 1924, Ormsö
 Silvia Hallman, född den 4 september 1924, Rickul
 Johan Hamberg, född den 5 september 1924, Ormsö
 Johann Constantin Kimberg, född den 5 september 1924, Hapsal/Riga
 Egil Hans Lindquist, född den 5 september 1924, Ormsö
 Ester Alida Lindvall, född Hörnsten den 5 september 1924, Ormsö
 Lembit Kesküll, född den 11 september 1924, Baltischport
 Gottfrid Erkas, född den 12 september 1924, Odensholm
 Erik Einar Vesterberg, född den 12 september 1924, Rickul
 Axel Talberg, född den 23 september 1924, Rickul
 Elmar Algot Koinberg, född den 25 september 1924, Rickul
 Mina Magdalena Berensson, född Runestam den 26 september 1924, Runö
 Anders Alkvist, född den 27 september 1924, Ormsö

Låt oss hjälpas åt att restaurera S:t Mikael kyrkan i Tallinn!

Vi väddar till alla att ekonomiskt bidra till restaureringen. Kyrkan tillhör svenska församlingen i Tallinn och är även en viktig samlingsplats för i Estland temporärt bosatta rikssvenskar och finlands-svenskar, för skandinaviska sjömän och tillfälliga gäster från Sverige och övriga Norden. Du blir medlem i stödföreningen genom att sätta in 150:- (årsavgift) eller 1.500 kronor så blir du ständig medlem. Även andra belopp och gåvor är välkomna.

STIFTELSEN FÖR
 S:T MIKAELS I TALLINN KYRKOFOND
 Postgiro 649 27 05-6.

Glad sommar!

65 ÅR

Elna Irene Abrahamsson, född Stahl den 4 juli 1929, Rickul
Helga Mäemaa, född Laving den 10 juli 1929, Nuckö
Hilma Elvira Törnbrant, född Notman den 12 juli 1929, Ormsö
Lennart Strömkvist, född den 12 juli 1929, Rickul
Ester Gunhild Liljebäck, född Lindblom den 13 juli 1929, Ormsö
Sten Gottfrid Vesterblom, född den 21 juli 1929, Ormsö
Anders Ivar Enkel, född den 25 juli 1929, Ormsö
Ester Wahlberg, född Sjöman den 28 juli 1929, Ormsö
Harry Schönberg, född den 29 juli 1929, Rickul
Hilma Nyman, född den 30 juli 1929, Nuckö
Valev Zeisig, född den 31 juli 1929, Vippal
Ulla Ingeborg Ek, född Hedenström den 3 augusti 1929, Ormsö
Agnes Sjösten, född Vesterby den 3 augusti 1929, Rickul
Helga Lindberg, född Treiberg den 12 augusti 1929, Rickul
Sven Lindström, född den 17 augusti 1929, Rickul
Gunnar Alrik Storm, född den 17 augusti 1929, Ormsö
Algot Holm, född den 20 augusti 1929, Ormsö
Greta-Josefina Freidefors, född Lindqvist den 21 augusti 1929, Rågöarna
Elvine Maria Carlborg, född Stenros den 23 augusti 1929, Ormsö
Hilja Mänd, född Vinter den 24 augusti 1929, Korkis
Algot Lars Grundström, född den 25 augusti 1929, Ormsö
Maria Ingeborg Gilbert, född Enkel den 26 augusti 1929, Ormsö
Ilse Ludmilla Rosen, född den 3 september 1929, Nargö
Axel Gottfrid Fällman, född den 5 september 1929, Ormsö
Alvar Valfrid Boman, född den 7 september 1929, Rickul
Inga Hallman, född den 11 september 1929, Rickul
Helen Karlsson, född Läkk den 12 september 1929, Dagö
Verner Leander Vesterholm, född den 12 september 1929, Rickul
Karl Helge Falk, född den 14 september 1929, Runö
Elvine Adele Blad, född Sjöman den 16 september 1929, Ormsö

Agnes Jansson, född Sekobon den 16 september 1929, Nuckö
Emil Bergström, född den 20 september 1929, Ormsö
Maimu Gunhild Engman, född den 27 september 1929, Nuckö
Einar Gjärdman, född den 27 september 1929, Nuckö
Helga Ingeborg Spillman, född Espling den 28 september 1929, Rågöarna
Johannes Dagner Fagerros, född den 29 september 1929, Ormsö

60 ÅR

Holger-Erland Stahl, född den 8 juli 1934, Rickul
Frans Edgar Lillevars, född den 15 juli 1934, Nargö
Jörgen Henrik Linneberg, född den 22 juli 1934, Reval
Alide Ingeborg Sjöström, född den 24 juli 1934, Ormsö
Allan Johannes Vesterman, född den 24 juli 1934, Rickul
Berta Friman, född den 27 juli 1934, Nuckö
Ester Ingeborg Alexandrie, född Alros den 30 juli 1934, Ormsö
Elin Signe Lilja, född den 30 juli 1934, Ormsö
Elna Rosina Seeman, född den 31 juli 1934, Nuckö
Silvi Engman, född den 5 augusti 1934, Nuckö
Randar Tönisson, född den 11 augusti 1934, Reval
Lia Grop, född Vilberg den 12 augusti 1934, Nargö
Ester Alida Bergström, född den 20 augusti 1934, Ormsö
Gunnel Ingeborg Berkvist, född den 23 augusti 1934, Rickul
Signar Gottfrid Ingvar Thomson, född den 26 augusti 1934, Ormsö
Elna Hallman, född den 29 augusti 1934, Rickul
Valter Alrik Blomman, född den 9 september 1934, Ormsö
Helga Bedman, född den 11 september 1934, Nuckö
Leander Adolf Freiman, född den 14 september 1934, Nuckö
Ingrid Evor Thomson, född den 16 september 1934, Ormsö
Egil Sigvard Vahlberg, född den 18 september 1934, Ormsö
Helmuth Vinter, född den 19 september 1934, Padise
Ulla Marianne Sedman, född den 21 september 1934, Nuckö
Lilian Gunhild Pettersson, född Luks den 22 september 1934, Rickul

Ellen Hallman, född den 26 september 1934, Rickul
Davida-Olivia Bohman, född Pöldroo den 28 september 1934, Reval
Dagny Liller, född den 29 september 1934, Tärvastu
Kalle Puman, född den 30 september 1934, Padise

50 ÅR

Stig Emil Törnblom, född den 24 mars 1944, Ormsö
Ingrid Margareta Häggblom, född den 1 juli 1944, Stockholm
Allan Algot Bergkvist, född den 3 juli 1944, Vadstena (Rickul)
Ene Balder, född den 6 juli 1944, Kadrina
Yngve Bo Söderlund, född den 11 juli 1944, Ösmo (Rickul)
Edvin Faltis, född den 24 juli 1944, Folkesta (Vippal)
Elin Faltis, född den 24 juli 1944, Folkesta (Vippal)
Gunnar Ruderström, född den 30 juli 1944, Stockholm (Vippal)
Ove Ingemar Ojaste, född den 4 augusti 1944, Stockholm (Nuckö)
Hans Asmes Poëll, född den 7 augusti 1944, Stockholm (Reval)
Keth Marion Elisabet Bergström, född den 16 augusti 1944, Turinge
Marion Tennisberg, född Bergström den 16 augusti 1944, Huddinge
Karel Norrman, född den 21 augusti 1944, Stockholm (Runö)
Klas Göran Thomson, född den 23 augusti 1944, Ångsösund
Barbro Marie Murphy, född Brunberg den 29 augusti 1944, Stockholm (Rickul)
Kristi Gyla Tacking, född den 30 augusti 1944, Dagö
Halja Ingerun Hammerman, född den 1 september 1944, Stockholm (Ormsö)
Erik Manfred Blomqvist, född den 5 september 1944, Stockholm
Ulla Margit Einberg, född den 9 september 1944, Stockholm (Nuckö)
Rene Boman, född den 10 september 1944, Stockholm (Reval)
Allan Ingemar Vitman, född den 13 september 1944, Stockholm (Nuckö)
Carl Ivar Stahl, född den 22 september 1944, Finspång (Rickul)
Stig Åke Wapper, född den 23 september 1944, Visby (Runö)
Bernt Gunnar Erik Rosenblad, född den 28 september 1944, Stockholm (Ormsö)
Siv Hedvig Anita Juhlin, född Fagerlund den 29 september 1944, Stockholm (Runö)